

marineblad

nummer 6, oktober 2010, jaargang 120

Uitgave van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren



10-10-10: Statuut (Mod4)



2 INHOUD

nummer 6, oktober 2010, jaargang 120

- 3 **COLUMN**
Voorzitter KVMO
- 4 **INTERVIEW**
Interview CZMCARIB
- 8 **REACTIES**
- 12 **KENNIS EN WETENSCHAP**
Militaire (on-)zichtbaarheid op
Curaçao; cultuur in conflict
- 17 **COLUMN**
K. Colijn
- 18 **KENNIS EN WETENSCHAP**
Venezuela en de
Benedenwindse Eilanden
- 21 'Onderlinge Bijstand'
- 23 **TERUGBLIKKEN MET**
R. van den Berkhof
- 25 **HISTORIE**
Vestiging in de West
- 30 **DE MARINEFAMILIE**
Familie Breed
- 34 **KVMO ZAKEN / CARTOON**



Interview CZMCARIB
Taken Defensie
veranderen
niet na 10-10-10

4

Reacties

8



Militaire (on-)zicht-
baarheid op Curaçao;
cultuur in conflict



12

Venezuela en de
Benedenwindse Eilanden

18



Vestiging in de West



25

KVMO

Het Marineblad is een uitgave van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren
en verschijnt 8 keer per jaar

ISSN: 0025-3340

Hoofdreductie:
KLITZA R.C. Hunnago
KLITZ b.d. mr O.W. Borgeld, a.i.

Eindreductie
KLITZ b.d. mr O.W. Borgeld, a.i.

Artikelencommissie
LTZT i F.G. Marx M.Sc., LTZE 2OC dr. ir. W.L.
van Norden, KTZE ir. V.C. Rademakers,
LTZaOC drs. R.M. de Ruiter, KTZ b.d. L.J.M.
Smit, LNTKOLMARNS drs. A.J.E. Wagemaker
MA, KLITZA mr. H. Broekhuizen.

Medewerkers:
Mw. drs. Z. Borgeld-Guman,
LNTKOLMARNS H.J. Bosch Bc,
prof.dr. J. Colijn, KLITZT H. Boomstra (cartoon)
AVDD (foto's, tenzij anders vermeld)

Adres redactie
Wassenaarseweg 2
2596 CH Den Haag
Tel. 070-383 95 04
marineblad@kvmo.nl
www.kvmo.nl

Vormgeving
Frank de Wit
Tel. 038-455 17 54

Drukwerk
Thieme MediaCenter Zwolle
Postbus 1025
8000 BA Zwolle

Advertenties
070-383 95 04

Abonnementsprij
Voor leden van de KVMO is het Marineblad
gratis
Niet-leden betalen € 49,50 (NL) of € 69,50
(buitenland) per jaar

Copyright Marineblad
Overname van artikelen is enkel toegestaan na
schriftelijke toestemming van de redactie en
onder uitdrukkelijke vermelding van de bron.
Artikelen in het Marineblad vertolken niet
noodzakelijk de visie van het hoofdbestuur van
de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren
of van de redactie. De inhoud van artikelen
blijft geheel voor verantwoording van de
auteur(s). De wijze van aanleveren van artikelen
is in te zien op www.kvmo.nl/marineblad.

Adreswijziging
Zo tijdig mogelijk schriftelijk doorgeven aan:
Secretariaat KVMO
Antwoordnummer 93244
2509 WB Den Haag
(geen postzegel nodig)
of secretariaat@kvmo.nl

Foto Cover:
Hs. Van Amstel wisselt saluutschoten uit bij
aankomst (AVDD)



Herinneringen



Vrijdag 24 september was ik aanwezig bij de installatie van promotie 2010 bij het Koninklijk Instituut voor de Marine. Een prachtige dag waarop 125 jongstejaars, in aanwezigheid van ouders, relaties, de reünisten van promotie 1960 en genodigden, werden geïnstalleerd als beroepsmilitair der zeemacht en marineofficier in spé: de trotse promotie 2010. De VOKIM hield een krachtige installatiespeech, waarbij hij ook de negatieve berichtgeving over ongewenst gedrag niet uit de weg ging.

De ongebruikelijke oproep van de KVMO aan actief dienende en postactieve marineofficieren om hun adelborstenbaadje in te leveren heeft heel wat emoties binnen en buiten de vereniging losgemaakt. De actie is een succes geworden en ook het nieuwe jongstejaar stond in het befaamde historische tenue met staande rode kraag.

Maar de 'adelborstenbaadjesproblematiek' is natuurlijk slechts een symptoom voor de toestand waarin Defensie zich bevindt. Op allerlei terreinen worden bezuinigingen doorgevoerd. Veel van de maatregelen raken het professionele personeel in de wijze waarop zij hun werk kunnen blijven doen. Het geldgebrek leidt ook tot een verhoogde werkdruk voor officieren. Keer op keer moet extensief worden gemotiveerd waarom een bepaalde besteding toch echt geen uitstel kan velen en elke kleine verschuiving of tegenvaller leidt opnieuw tot 'herprioritering' in de plannen.

Een situatie waar ook in 2011 geen einde aan komt, heeft de Defensiekrant al meegedeeld. Dat alles staat nog los van de mogelijke bezuinigingsdrift van het nieuwe kabinet (waarvan op het moment van schrijven dezes, nog onduidelijk is wanneer het komt en wat de plannen met Defensie zijn). De tegenbegroting van progressief Nederland wordt in ieder geval traditiegetrouw gefinancierd door te bezuinigen op Defensie.

Gedurende de dag van de installatie, rondlopend op het KIM, kwamen vele herinneringen los. Het is alweer 31 jaar geleden dat ik met mijn jaargenoten op het Bokkeveldje werd geïnstalleerd; promotie 1979 begon met hoop en moed beziel aan een leven in de bijzondere wereld die de Marine heet.

Herinneringen kwamen ook boven bij de aanleiding van het thema: de staatkundige hervormingen in het Koninkrijk der Nederlanden. Ik was geplaatst op de marinierskazerne Savaneta toen het eiland Aruba zich op 1 januari 1986 staatkundig losmaakte van de Nederlandse Antillen en als het land Aruba, met een 'status aparte' verder ging binnen het Koninkrijk. In die tijd werden ook de eerste 3 vrouwelijke militairen op Aruba geplaatst – een sergeant-majoor LDV en twee matrozen LDA. Toentertijd nog een bijzonderheid. Het hoofd van 'De mariniefamilie' in dit nummer, CDR(A) b.d. C.W.M. Breed was in die periode hoofd intendance zaken in de staf CZMNA. Mijn eerste ontmoeting met hem begon als volgt: 'Zo, Hunnago, is jouw scriptie al af?'.

Inmiddels zijn we bijna 25 jaar verder, mijn scriptie is af en de ontwikkelingen in de West hebben niet stilgestaan. De drugsbestrijding is een belangrijk onderdeel van het internationale takenpakket van de Nederlandse Marine, de Kustwacht Nederlandse Antillen en Aruba is opgericht en de aflossing van de permanente marinierscompagnie op Curaçao door een roulerende CLAS-compagnie is al ruim een jaar een feit.

De eilanden van de Nederlandse Antillen hebben elk een keus gemaakt: Bonaire, Saba en St.-Eustatius worden op 10-10-10 een bijzondere gemeente van Nederland, Curaçao en St.-Maarten worden zelfstandige landen binnen het Koninkrijk der Nederlanden.

Alle reden om er een tropisch Marineblad van te maken.

Ik wens u veel leesplezier!



4 INTERVIEW

‘Steunend op eigen kracht, maar met de wil elkander bij te staan’

Deze woorden van koningin Wilhelmina zijn vereeuwigd op het monument aan het begin van de Rijkseenheid boulevard op Curaçao. In haar Kerstrede op 6 december 1942 heeft Hare Majesteit het startschot gegeven voor de ontwikkeling van de nieuwe constitutionele relatie tussen toen Nederland, Suriname en de Kolonie Curaçao (later Nederlandse Antillen). Na de Tweede Wereldoorlog is er zes jaar onderhandeld en op 15 december 1954 is door koningin Juliana het Statuut ondertekend.



Opstelling personeel en materieel tijdens de commando-overdracht

In Nederland ervaart men niet zo veel van het Statuut, in de overzeese landen is het daarentegen een stuk wetgeving dat duidelijk herkend wordt. Een reden daarvoor is dat in Nederland koninkrijks instituties samenvallen met ‘Haagse’ instituties, maar in de Antillen en Aruba zijn de verschillen duidelijker, onder meer door de aanwezigheid van een gouverneur.

Ook voor het Statuut heeft de tijd niet stil gestaan. Verschillende keren is het aangepast. Te denken valt aan de verzelfstandiging van Suriname in 1975 en de ‘status

aparte’ van Aruba op 1 januari 1986. Op 10 oktober 2010 lijkt de volgende stap in dit proces te worden genomen. Het land de Nederlandse Antillen zal verdwijnen maar hiervoor komen in de plaats twee nieuwe landen: Curaçao en Sint Maarten en voorts drie bijzondere gemeenten. Voor de redactie is dit alle reden om dit nummer van het Marineblad aan ‘de West’ te wijden en om de nieuwe Commandant der Zeemacht in het Caribisch Gebied, brigade-generaal der mariniers Dick Swijgman, te interviewen.

Interview CZMCARIB

Taken Defensie veranderen niet na 10-10-10

Veelzijdige functie

Achtduizend kilometer van Nederland – in een bijzonder stukje van ons Koninkrijk – waarborgen ruim vijfhonderd defensiemedewerkers de verdediging van het grondgebied van de Nederlandse Antillen en Aruba. Dit gebeurt onder bevel van de hoogste Nederlandse militaire vertegenwoordiger in de regio, de Commandant der Zeemacht in het Caraïbisch Gebied (CZMCARIB). Onder zijn commando vervullen de defensie-eenheden ook een belangrijke rol in de handhaving van de internationale rechtsorde, name op het gebied van de bestrijding van de



internationale drugshandel over zee. Maar ook de inzet van militaire eenheden ter handhaving van de openbare orde of voor humanitaire hulpverlening na bijvoorbeeld een orkaanpassage, behoort tot het takenpakket.

Daarnaast is CZMCARIB Directeur van de Kustwacht voor de Nederlandse Antillen en Aruba (KW). Deze civiele organisatie houdt zich bezig met toezichthoudende, opsporings- en dienstverlenende taken, zoals het voorkomen van drugsmokkel, grensbewaking, visserij-inspectie en *search and rescue*.

Ten slotte vervult hij de functie van Commandant Taskgroup 4.4. Deze taakgroep valt onder de Amerikaanse counterdrugsorganisatie *Joint Inter Agency Taskforce South*,



waarin diverse landen samen strijden tegen de smokkel van drugs.

Brigade-generaal der mariniers Dick Swijgman heeft op 24 juni 2010 deze functies overgenomen.

Hoe zien uw werkdagen er globaal uit?

'Ik sta doordeweeks om 05:45 uur op en verplaats mij daarna met de auto of hardlopend naar de Marinebasis Parera. Elke ochtend krijg ik de operationele briefings van CZMCARIB en van de Kustwacht. 's Middags leg ik vaak (werk)bezoeken af en lees ik diverse stukken en documenten. Met enige regelmaat heb ik 's avonds en in de weekenden sociale verplichtingen, die vaak ook erg leuk zijn.'

Op 10-10-10 komt er een wijziging in de structuur van het Koninkrijk der Nederlanden en dat is vooral merkbaar in het Caribische Gebied. Wat is uw visie op deze ontwikkeling?

'Als Directeur KW krijg ik met meer gesprekspartners te maken door het ontstaan van drie landen. Tevens komen de civiele Kustwacht medewerkers in dienst van de landen en dat proces vergt veel begeleidende energie. De taken van Defensie in het Caribische Gebied veranderen niet. Ook na 10-10-10 blijft Defensie van de eilanden een koninkrijksaangelegenheid die wordt uitgevoerd door de Nederlandse krijgsmacht. Dit betekent dat Defensie - net als nu - zorg blijft dragen voor de externe verdediging van het grondgebied, handhaving van de internationale rechtsorde en ondersteuning van civiele autoriteiten.'

Voor de gemiddelde Nederlander leeft het Statuut ('grondwet') voor het Koninkrijk niet. Een Nederlander weet bijvoorbeeld niet wanneer de Koninkrijksdag gevierd wordt. In de Antillen is men veel meer met het Koninkrijk bezig. Hoe ervaart u dit?

'Het Statuut van het Koninkrijk der Nederlanden – dat op 15 december 1954 door koningin Juliana werd ondertekend – betekende het definitieve opheffen van de kolonia-



6 INTERVIEW

"Steunend op eigen kracht, maar met de wil elkander bij te staan"



38 miliciens hebben hun elementaire vakopleiding afgerond

le verhoudingen. In het statuut werden de nieuwe constitutionele verhoudingen tussen Nederland en haar overzeese gebieden geregeld, met gelijkwaardigheid als uitgangspunt. Het was de bekroning van een lange evolutie om de toenmalige koloniën meer zelfstandigheid te geven binnen het Koninkrijk. Nederland, de Nederlandse Antillen en Aruba vierden sindsdien hun verbondenheid op de jaarlijkse Koninkrijksdag. Het is een dag waarop een belangrijke mijlpaal wordt gevierd. Aangezien ik nog maar een paar maanden op Curaçao woon, heb ik nog niet zelf mogen ervaren hoe Koninkrijksdag hier wordt gevierd.'

Denkt u dat de wijziging van de structuur van het Koninkrijk voor Defensie en de Kustwacht formele en praktische gevolgen zal hebben?

'Zoals ik hierboven heb aangegeven, veranderen de taken van Defensie in het Caraïbisch gebied niet. Defensie blijft zorg dragen voor de externe verdediging van het grondgebied, handhaving van de internationale rechtsorde en de ondersteuning van de civiele autoriteiten. Ook de taken van de Kustwacht, zoals verankerd in de Rijkswet Kustwacht uit mei 2009, blijven ongewijzigd. De Kustwacht blijft toezicht houden op de territoriale wateren van Nederlandse gebiedsdelen in het Caraïbisch gebied. Van het bestrijden van drugshandel, het uitvoeren van *search and rescue*, tot het handhaven van de rechtsorde, zoals het toezicht houden op illegale visserij en milieudelicten.'

Zowel Curaçao als Aruba kennen eigen dienstplichtigen, hun opleidingen worden grotendeels door het Korps mariniers verzorgd. Hoe ziet u de toekomst van de 'Nederlandse' dienstplichtigen in het Caraïbisch gebied?

'Het bestuurscollege van Curaçao wil de dienstplicht voortzetten met enerzijds een beroepsmilitie, waarvan de leden militair worden gevormd voor de uitvoering van defensietaken van het Koninkrijk. Na deze militaire dienstplicht is de doorstroom mogelijk naar de geüniformeerde beroepen in het land Curaçao. Anderzijds heeft het een functie van een Sociale Vormingsplicht Traject, met daarbij inbegrepen een resocialisatie mogelijkheid voor ontspoorde jongeren door middel van een vorming-

straining die op militaire leest is geschoeid. Om dit traject te ondersteunen is afgesproken dat het Bestuurscollege een financiële bijdrage levert voor een periode van 1 februari 2011 tot en met 31 januari 2014 aan zowel het vormingstraject als aan de beroepsmilitie. De minister van Defensie stemt binnen de huidige organisatie structuur en begroting van Defensie in met deze opzet.

Aruba draagt met de huidige Arubaanse Militie bij aan de defensietaken, waaronder de inzet voor humanitaire missies en natuurrampen. Het politieke gezichtspunt over het bestaan van jeugdproblematiek is door de huidige regering geformuleerd. Een werkgroep bekijkt op welke wijze in dat kader meer invulling kan worden gegeven aan het sociaal vormende element van de dienstplicht. De minister van Defensie is op grond van de huidige organisatiestructuur en de begroting bereid om, naast de opleiding van de Arubaanse Militie, de komende drie jaar de eerste drie maanden van het sociale vormingstraject te verzorgen voor twee opkomsten per jaar van elk twintig kansarme jongeren.'

Het Maritiem Doctrine en Tactisch Centrum heeft een aantal *working papers* uitgegeven. Hiervan zijn er twee aan het Caraïbisch gebied gewijd. Een van de belangrijke taken van Defensie in dit gebied is het bieden van orkaan noodhulp. De planning van de hulp is nu nog gebaseerd op landsregelingen en hierbij spelen de mariniers van Aruba een grote rol. Nu het land Nederlandse Antillen gaat verdwijnen vallen ook deze formele regelingen weg. Hoe zal dat verder gaan?

'De nieuwe landen zullen hun eigen regelingen moeten vaststellen. Dat kost tijd. Tot dit gebeurd is, hanteren we de regelgeving van de Nederlandse Antillen, dus kiezen we een pragmatische insteek.'

Heeft de wijziging in de structuur van het Koninkrijk nog invloed op het terrein van de maritieme drugsbestrijding in het Caraïbisch gebied?

'De smokkel van verdovende middelen is een serieuze bedreiging voor de stabiliteit en veiligheid in de regio. Daarom blijft het uitvoeren van counterdrugoperaties één van de belangrijkste taken van de Koninklijke Marine in het Caraïbisch Gebied. Voor de bestrijding van illegale drugshandel over zee is een internationale, strategische aanpak nodig. Deze vindt plaats in het kader van *Taskgroup 4.4*. De Marine is een schakel in die keten. De wijziging in de structuur van het Koninkrijk heeft hier geen invloed op.'

Sinds kort is de marinierscompagnie op Curaçao afgelost door een compagnie van het Commando Landstrijdkrachten (CLAS). Deze compagnie blijft vier maanden en wordt vervolgens weer afgelost. Op Aruba is nog steeds een marinierscompagnie. Dat zijn verschillende eenheden en culturen. Wat zijn uw eerste ervaringen met mogelijke (cultuur)verschillen en hoe verloopt het contact met het CLAS?

'De contacten met staf van het CLAS en de brigadecommandant die de eenheden leveren, zijn uitstekend. Er is

inderdaad sprake van een cultuurverschil. Het zijn nu eenmaal twee krijgsmachtdelen met een elk een aloude historie en eigen sentimenten. Wat ik in de praktijk constateer is dat er door de verschillen in opleidingen en ervaringen soms sprake is van andere aansturingbehoeften.'

Wat is uw verwachting ten aanzien van de samenstelling van de bemanning in de West in 2015?

'Ik wil niet vooruitlopen op mogelijke verdragen die een nieuw kabinet kan gaan implementeren, maar ik acht de kans groot dat er in de samenstelling Landmacht/Mariniers weinig gaat veranderen.'

Defensie heeft eigen woningen op Curaçao en op Aruba. Het beleid is sinds jaar en dag: wonen in defensiewoningen of woningen in goede wijken. Wat geniet uw voorkeur en waarom?

'Er is op dit moment een structurele leegstand in defensiewoningen op Curaçao en Aruba, omdat de vrije woningmarkt gezien de huurplafonds aantrekkelijk is. Ik zou graag zien dat deze leegstand ophoudt. Maar het personeel geplaatst in het Caraïbisch gebied heeft de mogelijkheid om te kiezen voor een particuliere woning. Hierover is een duidelijke afspraak gemaakt tussen het Hoofd Directie Personeel, de belangenverenigingen en het personeel. Wel moet een particuliere woning voldoen aan de criteria op het gebied van veiligheid en ligging. Dat is uiteindelijk toch het belangrijkste.'

In de afgelopen maanden zijn er enkele nieuwsberichten geweest over irritaties bij president Chavez van Venezuela over strijdkrachten, op de Nederlandse Antillen. Dit is geen nieuw fenomeen want op dit gebied zijn er in de vorige eeuw

verschillende incidenten geweest. Hoe schat u de relatie tussen Venezuela en het Koninkrijk in?

'Tussen vertegenwoordigers van CZMCARIB en Venezolaanse militairen is een uitstekende relatie. Op het militaire niveau hebben wij goede, maar weliswaar beperkte contacten. Een voorbeeld is de oefening Venezuela Holland (VENHOL) die jaarlijkse plaatsvindt. Als Directeur KW organiseren we ook jaarlijks een gezamenlijke oefening. Wel is sprake van een meningsverschil als het gaat om de toegang tot het internationale luchtruim waar Venezuela de coördinatie verzorgt. Dit wordt hopelijk binnenkort samen met Buitenlandse Zaken opgelost. Tot die tijd zijn de efficiency en effectiviteit van de kustwachtvliegtuigen wel lager. Dat verschil merk ik wel degelijk.'

Tot slot nog twee vragen over de Nederlandse militairen op Curaçao. In de afgelopen 20 jaar zijn er verschillende incidenten geweest waar militairen bij betrokken waren. Dit zijn uitwassen, maar deze hebben wel invloed op het beeld van de lokale bevolking over de Nederlandse militairen. Wat zijn uw ervaringen?

'Generaliserend gesproken is de lokale bevolking zeer positief over onze presentie op alle eilanden. Elk negatief incident waarbij militairen zijn betrokken, krijgt – net als in Nederland – ook hier veel aandacht. Dat is onwenselijk, maar niet geheel te voorkomen.'

Binnen de Benedenwindse eilanden heerst een macho-cultuur. Zo was het aan het eind van de '70er jaren ondenkbaar dat er vrouwen in de West konden dienen. Wanneer zal volgens u een vrouw een commandofunctie in dat gebied kunnen gaan vervullen?

'Zo gauw als zich een geschikte kandidate zich meldt.' ←



De landmacht embarkeert aan boord van Hr.Ms. Pelikaan

8 REACTIES

De oproep van de voorzitter van de KVMO om in verband met financiële problemen, gedragen adelborstenbaadjes ter beschikking te stellen ten behoeve van de adelborsten-promotie 2010 heeft tot veel reacties geleid, binnen en buiten de Koninklijke Marine. Er zijn zelfs Kamervragen over gesteld. Hieronder treft u een selectie aan van de reacties die bij de KVMO zijn binnengekomen. Ook zijn kamervragen en -antwoorden hierin opgenomen.



Ook in mijn tijd, als hoofd van de afdeling bevoorrading, hadden we regelmatig te kampen met uiterst onaangename maatregelen op het gebied van het drastisch verminderen van financiële verplichtingen met betrekking tot de bevoorrading van onze vloot in de ruimste zin des woords. Door de juiste prioriteiten te stellen wisten we rampen te voorkomen en de boel - vaak met pijn en zeer veel moeite - draaiende te houden.

Nu lees ik in mijn avondblad dat de CDS meedeelt dat de oorlog in Afghanistan Defensie 1.4 miljard euro heeft gekost. Als ik daarover nadenk dan lijkt het mij op zijn zachts gezegd dat Defensie niet meer de juiste prioriteiten weet te stellen. Dat luttele bedrag voor de aanschaf van die baadjes kan er dan toch ook wel af. Natuurlijk zijn adelborstenbaadjes geen "no go items" maar toch! Alle aandacht is gericht op werving van adelborsten en als die dan uiteindelijk hun keuze voor de Marine hebben gemaakt, goedgekeurd zijn en hun opleiding willen aanvangen, vertellen we hen dat ze kunnen fluiten naar hun uniform! Dat begrijpt toch niemand, ook niet die nieuwe lichterling adelborsten.

E. Weber
kapitein ter zee (A) b.d.

Tot mijn ontzetting zag ik wederom in het Marineblad van juli 2010 de oproep van de KVMO. Ik moet bekennen, dat ik de stille hoop had dat dit probleem inmiddels was opgelost. De Marineleiding moet toch uit de geschiedenis weten, dat wie zijn troepen niet goed voedt, kleedt en uitbetaalt, vraagt om muiterij. Zo'n vaart zal het vandaag de dag wellicht niet lopen, maar het psychologische effect van genoemde oproep is funest naar de Nederlandse samenleving toe, met name naar het defensiepersoneel in het algemeen en in het bijzonder naar het personeel van de Koninklijke Marine.

Daarom verzoek ik de direct-verantwoordelijken, de minister van Defensie duidelijk te maken dat het niet aanschaffen van adelborstenbaadjes vanwege financiële problemen, een stap te ver is. Ik verwacht dat voor dit budgettaire probleem een adequate oplossing wordt gevonden, zodat in het komende Marineblad betreffende oproep achterwege kan blijven.

C.P. Klavert
commandeur b.d.

Een gedicht

In 2010 heeft defensie geen geld voor baadjes...

Adelborst

Vroeger Zakgeld haast niks,
amper een riks.
Wel was-ie een plaatje
met zo'n mooi baadje.

Geen motor, geen auto,
amper een fiets.
Dus eigenlijk niets.

2010 Well-to-do met auto,
eigen kamer, maar geen hippe foto:
geeneens een baadje;
wat een min plaatje.

Ik laat niemand weten
dat wij ook adelborst heten!

Chem
(naam en adres bij de redactie bekend)

Bezint eer ge begint. Destijds, begin jaren 1970, werd de lange jas afgeschaft als bezuiniging. Netto opbrengst: enige honderdduizenden guldens. *Peanuts* natuurlijk. In het kader van werving, *standing* en *esprit de corps* kwam de lange jas enige decennia later terug. Natuurlijk; de 'couleur' van het iets zijn hoort erbij.

Nee, dit is weer een 'gemakkelijke' *peanuts*bezuiniging die riekt naar verdere verpaarsing. De toenmalige BDZ (die hebben we nu niet meer) maakte zich sterk voor de herinvoering van de lange jas vanaf KTZ, in lagere rang voor eigen kosten t.b.v. belangrijke persoonlijke momenten. CZSK zou zich sterk moeten maken voor het baadje! Wat kost het nou eigenlijk op het totaal? Is er ook gesproken over de afschaffing van het bijzondere cadettentenne? Het baadje op het KIM moet blijven.

Deze actie, hoe goed bedoeld ook, is een 'armelweistement'. Actie voor de CZSK Mathieu Borsboom! Want over twintig jaar praten we weer over herinvoering van het baadje, zeker weten. In een veralgemeniserende wereld horen ook kleine momenten van identiteit. Ik zal dit op de AV KVMO ter sprake brengen.

Wat een triestheid, die inzameling van adelborstenbaadjes! Nooit gedacht dat we zo diep zouden vallen. KVMO: doe wat!

Hoe ver kan een land zakken. Oud-medewerkers vragen hun baadjes te doneren. Het moet toch niet gekker worden.

Ik zie de volgende actie al komen: officieren FLO/gepensioneerd die met de collectebus langs de deuren gaan om het zakgeld van de adelborsten bij elkaar te sprokkelen. Ik verwacht van de KVMO een zeer krachtig protest tegen het feit dat de adelborsten niet tijdig correct gekleed worden en niet een oproep om mee te doen in deze waanzinnige actie.

Als ons kabinet niet bereid is de krijgsmacht fatsoenlijk uit te rusten is dat een schaamteloze houding. Ik verwacht van de KVMO ook naar buiten toe een ferme houding in deze. Zoek de publiciteit en verhev uw stem.

Antwoorden van de minister van Defensie op de schriftelijke vragen van de leden Ten Broeke en Van Miltenburg over de tekorten aan kleding voor de Nederlandse militairen (ingezonden 19 mei 2010 met kenmerk 2010Zo8455).

- 1) Is er bij de Koninklijke Marine sprake van een tekort aan 'adelborstenbaadjes' en wordt daarom een beroep gedaan op (oud-)marineofficiëren om hun kostuums af te staan of uit te lenen?
- 2) Heeft Defensie vanwege geldgebrek het contract inzake de levering van 'adelborstenbaadjes' tijdelijk stopgezet?
- 1) [.....] Defensie [heeft] prioriteiten gesteld bij de vervulling van de behoeften aan kleding en uitrusting. Dit heeft onder meer geleid tot het tijdelijk stoppen van de bestelling van de ceremoniële tenues voor adelborsten, de 'adelborstenbaadjes'. Het initiatief om (oud-)marineofficiëren te verzoeken hun adelborstenbaadje af te staan of uit te lenen is genomen door de vereniging van marineofficiëren, de KVMO. Ik heb waardering voor dit initiatief.



Naar aanleiding van het artikel 'CZSK voor duurzame veiligheid' in Marineblad nr. 5 heeft de redactie twee reacties ontvangen.

H.J. Bosch is niet alleen de vicevoorzitter van de KVMO maar ook een icoon van de loyale en betrokken marineofficier die graag zijn steentje bijdraagt aan het debat over ontwikkelingen binnen Defensie in het algemeen en binnen het CZSK in het bijzonder.

Of het nu gaat over de sociale dienstplicht, *esprit-de-corps* of om een bijdrage aan duurzame veiligheid (Marineblad nr 5, juli 2010), overste Bosch zet zijn gedachten op papier en nodigt lezers uit om op zijn bijdragen te reageren. Die persoonlijke inzet alleen al verdient het naar mijn mening om gehonoreerd te worden. Maar dat was niet zijn kernvraag. Die luidde: geef een inhoudelijke reactie op mijn bijdrage: wat te doen met het CZSK in deze roerige tijden, met een toenemend belang van de zee voor tal van aspecten van duurzame veiligheid?

De conclusie van Bosch is: investeren! Een begrijpelijke oproep vanuit de positie van een officier die in zijn loopbaan al de nodige opgelegde bezuinigingsrondes heeft meegemaakt en die deel uit maakt van het bestuur van een belangenvereniging die recent een noodoproep aan de minister heeft verstuurd. Echter, gezien de recente ontwikkelingen rond Defensie (Verkenningen, Bezuinigingen, het rapport 'Pas op de Plaats' van het HCSS) zal de roep om te investeren in het CZSK – zo is mijn inschatting – van binnen uit kunnen worden versterkt met nog twee actieve werkwoorden: etaleren en kapitaliseren.

Om te beginnen: etaleren. Het komt er nu op aan duidelijk te laten zien waar het CZSK toe in staat is. Niet alleen appelleren aan de (grondwettelijke) noodzaak en het publieke belang van een moderne, op haar taken berekende zeemacht, maar ook helder in beeld brengen wat het CZSK zelf aan initiatieven ontplooit om vanuit haar specifieke kennis en kunde daadwerkelijk bij te dragen aan duurzame veiligheid. Om welke concrete initiatieven van binnenuit gaat het dan? Als relatieve buitenstaander heb ik onvoldoende zicht op 'verborgen' CZSK power die juist nu goed in beeld zou moeten worden gebracht. Hier ligt een schone taak voor actief dienende officieren, de echte insiders, om een 'hitlijst' samen te stellen.

Een tweede aanvulling op de oproep om te investeren zou wat mij betreft kapitaliseren zijn. Het CZSK moet naar mijn inzicht niet te voorzichtig zijn met het profileren en exploiteren van successen. Het is nu zaak door te pakken op investeringen uit het heden en verleden. Welke kapitalisatie zou er bijvoorbeeld plaats kunnen vinden op het getrainde en geselecteerde personeel? Zou het niet eens tijd zijn een marine *professional* met politiek talent actief voor te bereiden op een rol in de politieke arena? Wellicht is dit helemaal geen irreële optie voor een (geoevende) bloggende en twitterende KVMO voorzitter?

Welke kapitalisatie gaat er plaatsvinden op het bestand aan 'reservisten' en 'elders actieven'? De 'verborgen' talent-basis is vermoedelijk groter dan menigeen zou verwachten. Deze bron gericht exploiteren ter versterking en ondersteuning van CZSK initiatieven zou wel eens een mega meevaller met zich mee kunnen brengen. Eerlijk is eerlijk, hier past het de relatieve outsiders (alumni, Bd-ers, reservisten en elders actieven) op hun beurt met een lijstje te komen.

Vragen om investeringen is misschien niet krachtig genoeg. Het is zaak vooruit te verdedigen en alle potentie van het CZSK in stel-



10 REACTIES



ling te brengen. In lijn met wat Bosch 'effect based' en 'pragmatisch' noemt dienen alle CZSK *professionals* die vinden dat er geïnvesteerd moet worden de handen in een te slaan en samen te werken aan concrete lijsten met waardevolle bijdragen die het CZSK kan etaleren en kapitaliseren.

We zullen het met elkaar waard moeten maken om duurzaam in geïnvesteerd te worden! En dan komt het met die veiligheid wel in orde. Lang leve het CZSK!

H. Steensma
MAJMARNs KMR

Overste Hunneco (in 'De maat is vol') nodigt uit tot een professionele discussie. Professioneel als zeeman (Koopvaardij en Marine) en als bankier neem ik graag de handschoen op.

De artikelen 'De maat is vol' en 'CZSK voor duurzame veiligheid' van overste Bosch zijn zeer lezenswaardig. Lezenswaardig, maar niet conceptueel. Traditioneel en voortbordurend op de kaasschaafmethode. Het lijkt wel of de verschillende officierenverenigingen, door samen op te trekken, het kritisch vermogen ondergeschikt hebben gemaakt aan de wens tot gezamenlijk op te treden richting politiek. Een ernstige fout.

De Nederlandse krijgsmacht (NK) is in wezen niet veranderd sinds de uitvinding van het vliegtuig. Ze bestaat uit de KM, KL, KLu en KMar. De wereld om de NK heen is echter diepgaand veranderd. Als we zien hoe Philips, Unilever en AkzoNobel totaal zijn veranderd en hun producten hebben aangepast aan de vragen in de markten, dan zijn deze bedrijven onvergelijkbaar met hun voorgangers van, zeg, 50 jaar geleden. De NK is daarmee vergeleken een modern museum. Modern in haar technische vernieuwingen en een museum in haar conceptuele structuur. De politiek vond het oninteressant of te moeilijk en de officieren bleven te dicht bij huis, hun dagelijkse werk. Zo verlijerde onze Marine (en onze krijgsmacht).

Nederland zal een x% van haar BNP besteden aan de krijgsmacht. Politiek gezien heeft dat bedrag haar grenzen. De kunst is, om dat bedrag zo rendementsvol te besteden als mogelijk is. Niet in

gages, maar in vuurkracht (en tegenwoordig ook in hulpverleningskracht). De Nederlandse samenleving gaat een toekomst tegemoet van gebrek aan arbeidskrachten, dus ook een tekort aan militair personeel.

Kapitaalinvesteringen in Defensie zijn dan ook te verkiezen boven personeelskosten. Iedere ondernemer is zich dat bewust. Tenzij we, zoals Prins Maurits destijds, een huurleger/marine willen. Dat kan, maar daar is het nu misschien nog te vroeg voor. (Een heel wenselijke optie overigens, waarom kan op een koopvaardijschip wel een Filippijnse matroos/kok varen en niet op een fregat?) Het staatje van overste Bosch laat zien wat er is overgebleven van de NK. De 'marktaandeelen' zijn door de kritische bodems gezakt. Drie keer niks blijft dus niks. Economisch zijn we het Koninkrijk der Nederlanden; geografisch en wat betreft bevolking zijn we slechts een vorstendommetje in de delta van de Schelde-Maas-Rijn-Eems. Ons kleine vorstendom zal moeten specialiseren. Op ons grondgebied ligt Rotterdam, de grootste haven van Duitsland. We behoren tot de top 20 economieën van de wereld en hebben diens gevolge grote nautische belangen. Dat betekent, dat we onze NK moeten afstemmen op de realiteit van het grondgebied en op de realiteit van de wereldeconomie en haar zee-verbindingen. De 19de- en 20ste eeuw zijn voorbij. Grondlegers en traditionele luchtmachten zijn geen optie meer voor Nederland. Meer een bezigheid voor onze grote EU bureaus Duitsland, Frankrijk en het VK.

Elke ondernemer weet dat je het productieaanbod moet afstemmen op de markt. Investeren en loonkosten zijn de instrumenten. Voor de NK geldt dat evenzo. Als drie officierenverenigingen elkaar in een liefdevolle omklemming houden en eensgezind de politiek zeggen dat 'de maat vol is' dan getuigt dat van gebrek aan toekomstvisie en zal de NK ouderwets op de kaassplank worden gelegd. Gewoon te zielig om aan te zien. Matrozen die met hun koppels de Dam schoon veegden maakten meer indruk. Een zeeofficier weet dat je een speelbal wordt van wind en stroom als je manoeuvreert met 'beetje sb/bb' en 'machine dead slow v/a'; je verlijert dan snel. 'Sb/bb aan boord' en 'vol v/a' moet je durven geven om je schip 'in de hand te kunnen houden'. Onze

NK verlijert nu en de lager politieke wal is zeer nabij!

Een onderneming stoot producten en markten af en versterkt andere producten en penetreert in andere markten. Hele divisies worden opgeofferd en personeel wordt getraind voor nieuwe taken. Het rendement van het Kapitaal in geld en van mensen wordt steeds maximaal benut. Dat doet de NK volstrekt niet. Griezellig om aan te zien.

Een concern dat besluit tot een grote reorganisatie begaat zelden de fout om aan de bestaande structuur te sleutelen. Het gevaarlijke pad van compromissen ligt dan volledig open. Men pakt het anders aan. Je bouwt een nieuwe structuur en hevelt de gewenste mensen uit de oude structuur over naar de nieuwe structuur. Het 'sterfhuis' wikkel je vervolgens sociaal verantwoord af. Hard, maar wel met mededogen.

De Nieuwe Nederlandse Krijgsmacht (NNK)

Nederland behoeft een nieuwe krijgsmacht in een nieuwe structuur. Verhandelingen over de krachtsverhoudingen en taakverdelingen binnen de NAVO en de EU hoeven hier niet te worden besproken. Slechts de opmerking dat specialisatie ook in Europa wenselijk is.

Een tienkamper is een veelzijdige sportbeoefenaar. De VS en China zijn zeker militaire tienkampers. Nederland is zeker geen tienkamper en moet haar specialisme, de zee, verder ontwikkelen. Het is onjuist om personeel dat zwak is op een onderdeel, daar extra training in te geven. Nee, personeel extra trainen op haar sterke punten is rendabel. Een topvoetballer moet je voetbaltraining geven en geen zwemles. Zo zal Nederland haar NNK moeten reorganiseren tot een allround Marine en haar KL en KLu moeten opheffen. Dat is loyaal aan de Nederlandse bevolking en aan haar politici en niet de-loyaal aan de KL en KLu mensen! Functieomschrijvingen en taakomschrijvingen gaan meestal uit van wat iemand aan input moet leveren. Zinvoller is het om de outputvereisten van de functie te beschrijven. Doelstellingen bereiken, daar gaat het om. Zo ook de NNK. Nationaal en internationaal binnen als NL en/of binnen EU, NAVO, VN. Een taak voor de politici.

De NNK kent in de toekomst 'slechts' een KM (de KMar even buiten beschouwing latend). Een KM die als divisies kent: Vloot, MLD, Korps Mariniers.

De politiek bepaalt wat de outputvereisten zijn. Het budget en de gewenste output bepalen de gedetailleerde structuur en de omvang. Personeel-technisch zal de 'conversie' heel zwaar zijn, maar zeker haalbaar. Een sterke verschuiving van personeelskosten naar kapitaalkosten zal een logisch beleid zijn. Natuurlijk vergt het Korps Mariniers veel manschappen, maar ook de investeringen in schepen/vliegtuigen zijn noodzakelijk.

Om wat voorbeelden te noemen:

De commandant van de nieuwe MLD zal ongetwijfeld een ex-luchtmacht generaal zijn, die na wat bijles een ander uniform krijgt en dan Schout bij Nacht heet. Een ex-generaal van de commando's zal snel de rode streep op de broek krijgen. Kortom allerlei dwars/dwars benoemingen van hoog tot laag kunnen op korte termijn weer een team maken van de NNK. Voorbeelden te over van geslaagde en mislukte fusies in het bedrijfsleven. Fuseren zonder ontslagen zal een garantie mogen zijn. Voor sommige personeelsleden betekent dat omscholen en nieuwe werkingen.

Conclusie

Het is onverantwoord om een 'kaasplankrijgsmacht' te continueren. Dramatisch onverantwoord. Officierenverenigingen dienen nu echt 'uit hun schaduw' te treden. Genoeg verkeerde loyaliteit is genoeg. U, officieren, zult de discussie moeten ontwikkelen. Neem initiatieven! Denkbaar is dat vooral jonge officieren 'de draai' ontwikkelen. Voor 50-plussers is dat traditioneel te moeilijk. De schrijver (70) weet waarover hij praat maar deed met enige helikopterview een poging.

E.G. Luttmer

Oud Stuurman GHV (S1)

LTZ 2 KMR b.d.

Gepensioneerd bankdirecteur

Reactie vice-voorzitter KVMO, H.J. Bosch

De goed te volgen reactie van de heer E.G. Luttmer heb ik met veel plezier gelezen en met zijn conclusie ben ik het eens. Van de officierenverenigingen in Nederland wordt de komende jaren heel wat gevraagd. De KVMO zet graag de eerste stap.

In mijn opiniestuk geef ik aan dat Nederland het moet hebben van haar 'ligging en positie'. De heer Luttmer stelt dat Rotterdam de grootste haven is van Duitsland, prima, ik durf zelfs te stellen van Europa.

Het voorstel tot volledig opheffen van grondlegers en luchtmachten vermindert de kracht van de overigens goede opmerkingen (modern museum en politiek bepalen output). Door dit zo te stellen zullen velen de reactie niet verder lezen. Alle officieren willen we graag betrekken bij de Nieuwe Nederlandse Krijgsmacht. Wel belangrijk is de nadruk te leggen op het feit dat Nederland fundamentele keuzes moet maken. Het lijkt er op dat dit, in het bijzonder voor militairen, een moeilijke stap is. Investeren is belangrijk, waarbij inderdaad ook bijzondere fusies kunnen worden gemaakt.

Reactie voorzitter KVMO, R.C. Hunnegro

Taakspecialisatie is ook mijns inziens de betaalbare weg voor de toekomst, maar dan moet er in de Europees Unie op staatsrechtelijk gebied nog heel wat gebeuren, waarbij Nederland zijn autonomie op het gebied van buitenlands beleid en inzet van Nederlandse militairen zal inleveren. In de discussie over welk land dan welke specialisatie inbrengt, opdat de Verenigde Staten van Europa in totaal over een multifunctionele, veelzijdig inzetbare krijgsmacht kan beschikken, zal de KVMO graag de ideeën en suggesties van de heer Luttmer meenemen. Die discussie kan namelijk alle kanten opgaan. In 1987 heeft professor dr. P.M.E. Volten betoogd in zijn publicatie 'Voor hetzelfde geld meer defensie' (Clingendaelcahier nr. 5) dat Nederland zonder een Marine kon. In oktober 1992 was het professor dr. W.S.P. Fortuyn die tijdens de KVMO-jaarvergadering stelde dat de land- en luchtmacht maar onder de Koninklijke Marine moesten komen (Een modern veiligheidsconcept en een daaraan aangepaste krijgsmacht, Marineblad 102e jaargang, 1992, blz. 404 e.v.). De officiersverenigingen hebben zich (elk voor zich en gezamenlijk) anno 2010 kunnen vinden in de conclusies uit het gezaghebbende Eindrapport Verkenningen: gegeven de onzekere toekomst blijft Nederland de komende decennia behoefte hebben aan een veelzijdig inzetbare krijgsmacht. Nu kiezen voor verregaande taakspecialisatie - welke richting dan ook op - leidt tot brokken. ←



Militaire zichtbaarheid tijdens de Koninginnedag ceremonie op Marinebasis Parera, alleen voor genodigde gasten, zoals politieke vertegenwoordigers en defensiepersoneel.

Nederland, de Nederlandse Antillen en Aruba (hierna de West) kennen een lange gezamenlijke geschiedenis. Nederlandse militairen zijn daarom ook niet weg te denken uit de West. Elke militair, die voor een eerste keer gaat wonen en werken in de tropen, ervaart wel een cultuurschok bij aankomst en vaak ook bij terugkomst in Nederland. De eerste contacten met de 'lokale' bevolking en andere cultuur zijn heel bijzonder en beslist niet te vergelijken met een vakantie of een havenbezoek in een willekeurig tropisch oord.

De Nederlandse regering stelt prijs op een goed draagvlak in de West. Dit draagvlak wordt beïnvloed door verschillende beelden: het beeld van de militairen over de eilanden en haar bevolking; het beeld dat de bevolking heeft van Nederland en Europese Nederlanders en: het beeld met betrekking tot de taken, het gedrag en de houding van de militairen in de West. In de toekomst zou deze beeldvorming, naast de veranderende politieke status van de eilanden¹, een omslag kunnen brengen in de taken voor de Nederlandse Defensie in de West.

Elk deel geldt voor het geheel

Ook op Curaçao zijn de relaties en beelden gevormd door de geschiedenis. Niet alleen door de koloniale geschiedenis, slavernij en politieke veranderingen, maar ook door al dan niet recente incidenten waarbij defensiepersoneel betrokken was. De stereotype beeldvorming zowel van, als over de verschillende sociale groepen die in de West

wonen, zoals Afro-Curaçaoënaars, Chinezen, Latino's, Portugezen, Joden en Europese Nederlanders, speelt niet alleen een belangrijke rol in de relatie tussen deze bevolkingsgroepen, maar ook in de relatie tussen militairen en de burgerbevolking op Curaçao. Zo wordt het defensiepersoneel gezien als onderdeel van de groep Europese Nederlanders en als vertegenwoordigers van Nederland. Er wordt onder andere onderscheid gemaakt tussen de Europese Nederlanders, ook wel *makamba* genoemd en de Afro-Curaçaoënaars of *yu di Korsou* (ook wel landskinderen genoemd), ofwel onderscheid tussen de mensen die behoren tot die samenleving en daar geboren zijn en de buitenstaanders. De *makamba* wordt getypeerd door zijn fysieke voorkomen, taalgebruik en gedrag en wordt gezien als punctueel, betweterig, nieuwsgierig, bemoeizuchtig en als slavenhandelaren en kolonisatoren. Aan de andere kant wordt de Afro-Curaçaoëse populatie gezien als lui en corrupt, als macho's en ook als slachtoffers van de geschiede-

Curaçao; cultuur in conflict

nis, evengoed als vriendelijke en vrolijke feestvierders. Er worden groepprofiles gemaakt met betrekking tot gedrag, klassenverschillen, werk en huisvesting. Deze stereotyperingen (vooroordelen) spelen door in de relaties en houdingen met betrekking tot 'andere' groepen, die soms tot uiting komen in raciale spanningen².

Persoonlijke ervaringen (H.J. Bosch)

De afgelopen decennia ben ik twee keer geplaatst in de West. In 1989 vertrok ik voor een jaar naar Aruba en van 1990 tot 1992 was ik commandant van Suffisant op Curaçao. Later (van 2000 tot 2003) was ik commandant van Savaneta op Aruba. Het allereerste dat vrienden tegen ons zeiden toen we onze term aankondigden was: 'Geweldig voor jullie! Altijd zon. Lekker bruin. Jullie boffen!'

We leerden later dat de Curaçaose en de Arubanen er verbaasd over zijn waarom Nederlanders bruin prevaleren boven blank. In de West immers en zeker op Curaçao, was het 'hoe blanker de huid, hoe hoger op de sociale ladder'. De lokale inwoners bleven het liefst uit de zon, daar waar de Nederlanders er het liefst in lagen.

Een tweede opmerkelijk feit dat we leerden betrof het gedrag van de Nederlanders op de eilanden. Nederlanders zijn altijd druk en onderweg. Activiteiten bepalen de dagroutine. Dingen doen, dat is belangrijk. De Nederlanders pakken door en laten gedrag zien wat dat ondersteunt. De lokale bevolking, zo is mijn ervaring, is ook ontzettend bezig met dingen, maar dan eigenlijk in gedachten. Vaak vertelde men mij dat men bezig was en morgen zou beginnen aan de uitvoering.

De Antilliaanse bevolking ziet de Nederlanders dan vaak ook als werkende massa, altijd praten over werk terwijl ze hun kopje koffie lopend drinken, terwijl de lokale bevolking het zittend in een koffietentje doet. Betekent dit dat de Antillianen lui zijn en de Nederlanders hyperactief? Zeer zeker niet, het betekent echter wel dat mensen een andere betekenis geven aan bepaalde activiteiten, zoals werken, de lunch en het gezamenlijk diner of barbecue.

Verantwoord gedrag en beeldvorming

Tijdens het onderzoek op Curaçao in 2009 zijn er naast 48 interviews, verschillende gesprekken gehouden met zowel militairen als burgers, Europese en Antilliaanse Nederlanders, van experts tot de gewone man (respondenten).

De militairen op Curaçao, werden door respondenten gezien als 'anders dan de rest van de bevolking'. Sommigen zeiden dat de militairen gezien konden worden

als andere Europese Nederlanders en niet veel verschillen van expats op het eiland. Deze expats werden overigens wel gezien als een aparte groep ten opzichte van de rest van de populatie, zoals blijkt uit de stereotypen die hierboven zijn genoemd. In de andere gevallen werden militairen gezien als heel anders: door de werkzaamheden die zij uitvoeren, de uniformen en het materieel – kenmerken die door hun zichtbaarheid de groep duidelijk apart zet van de burgerbevolking – maar ook door hun inkomen (Europese maatstaven), huisvesting en het korte verblijf op het eiland.

Zoals de Directie Voorlichting beschrijft wordt het imago van Defensie bepaald door slechts 'die paar procent die de buitenwereld (vaak toevallig) van ons ziet' en 'de eigenschappen of gebeurtenissen waarmee ze ons associëren'. Men moet niet vergeten dat dit imago gevolgen heeft voor relaties en niet van de ene op de andere dag opgebouwd of veranderd kan worden.

het imago van Defensie wordt bepaald door slechts 'die paar procent die de buitenwereld (vaak toevallig) van ons ziet'

Doordat het defensiepersoneel duidelijk afwijkt van de rest van de populatie door hun fysieke voorkomen, vallen gedrag, houding en activiteiten op. Een individu kan invloed uitoefenen op het beeld dat de populatie zich vormt over Defensie, Europese Nederlanders en Nederland. Dat het beeld beïnvloed kan worden door enkele (opvallende) gebeurtenissen en lang stand kan houden, blijkt uit de reactie van respondenten op de vraag over het militaire beroep en de taken op Curaçao. Incidenten betreffende drugsgebruik en -smokkel, conflicten met de lokale bevolking en buitensporig gebruik van geweld en alcohol³, hebben de publieke opinie ernstig beïnvloed. De media maakten deze incidenten bekend en besteedden hier ruimschoots aandacht aan. Toch geven de respondenten ook duidelijk aan dat dit alles een tijd geleden gebeurd was en tegenwoordig dit soort misdragingen, uitgezonderd van overmatig alcoholgebruik bij het uitgaan, niet meer voorkomen. Defensie is zich bewust van haar imago. De regelgeving en gedragscode zijn na deze incidenten, net zoals de controles erop, dan ook sterk aangescherpt en ook aan voorlichting, onder andere over de taal, cultuur en gewoonten, gedurende vormingsdagen, wordt meer aandacht besteed. Hierdoor leert de militair zich als gast te gedragen en meer respect te hebben voor de omgeving waarin een bepaalde tijd gewerkt en gewoond wordt. ➔

14 KENNIS EN WETENSCHAP

Militaire (on-)zichtbaarheid op Curaçao; cultuur in conflict

*De eerste week Aruba
(persoonlijke ervaringen H.J. Bosch)*

In de voorbereiding op de langdurige uitzending ontbreekt toch wel een belangrijk stuk informatie over de andere cultuur in de West. Gedurende het introductieprogramma op Aruba was het voor het merendeel van het personeel de eerste keer dat men werd geconfronteerd met het begrip en het bijbehorende gedrag van de 'cultuurshock'. Het personeel wist niet veel meer van de lokale gebruiken en cultuur dan wat gelezen kan worden in de vakantieids van Lonely Planet. De bewustwording dat men naar een andere cultuur gaat is er wel, maar vaak is dat niet voldoende om goed voorbereid te zijn. Bij sommige leden is er zelfs sprake van etnocentrisme⁴.

Gedurende mijn periode op Aruba werd het nieuwe personeel door middel van een introductieprogramma geconfronteerd met 's lands wijs 's lands eer'. In een interactieve bijeenkomst confronteerde de sectie personeel de nieuw geplaatsten en hun gezinnen met een aantal zaken die daarmee te maken hebben, zoals het feit dat het op Aruba vanzelfsprekend gevonden wordt als mannen in de winkelcentra een lange broek dragen met een overhemd. Driekwart broeken (longshorts) worden geaccepteerd en tegenwoordig kan een poloshirt ook. Afstotend vindt men echter de korte voetbalbroek en het singlet (hemd zonder mouwen).

Mariniers, vooral de jongeren, kunnen gezamenlijk ongelofelijk veel kabaal maken in een bar of gelegenheid waar met veel plezier 'meters bier' wordt besteld. Ze beseffen onvoldoende dat ze zeer herkenbaar zijn en dat hun gedrag het beeld over Defensie op negatieve wijze kan beïnvloeden.



Een truck in gebruik bij de training. Foto M. Schut

Draagvlak voor Nederlandse Defensie

Terwijl militairen duidelijk zichtbaar zijn, lijken zij, ondanks hun opvallende voorkomen, tijdens hun werk onzichtbaar voor de buitenwereld. Vele respondenten hebben geen duidelijk beeld van de aanwezigheid en taken van de militair. Enkele reacties: 'Geen idee, ik heb geen verstand van de militairen hier op het eiland, misschien moet je met henzelf gaan praten'. 'Ik zie ze wel eens joggen of in een truck op weg naar een training zitten'. 'Het lijkt erop of ze niet meer bestaan', was de reactie van een Antilliaanse man.

vele respondenten hebben geen duidelijk beeld van de militaire aanwezigheid en taken

Toch werd er over het algemeen positief gereageerd op het verblijf en de werkzaamheden van zowel de Nederlandse Defensie als de Kustwacht op Curaçao. De reactie van de landskinderen was voornamelijk positief: 'Zij beschermen ons tegen Venezuela' en 'Zij zorgen ervoor dat de import van en toegang tot drugs vermindert en zo beschermen ze onze samenleving'. Andere taken zoals humanitaire hulpverlening, vooral na rampen zoals orkanen of overstromingen, maar ook de dienstplicht voor de Antilliaanse/Arubaanse jonge mannen op Suffisant respectievelijk Savaneta, worden als belangrijk gezien. Door deze dienstplicht voelen veel Antilliaanse mannen een band met Defensie en hebben zij herinneringen aan 'hun' kazerne. Sommigen zouden graag zien dat ook vrouwen bij de dienstplicht worden betrokken en dat dienstplichtigen de kans hebben om door te stromen binnen Defensie of de Kustwacht. Bij de Kustwacht werken een groot aantal landskinderen, wat als zeer positief wordt ervaren. Daarnaast wordt hun rol in counterdrugsoperaties en Search and Rescue benadrukt. De Kustwacht is zichtbaar voor de bevolking: zij vaart meerdere keren per week uit door de haven van Willemstad naar open zee en langs de kusten van Curaçao.

Bij de vormingsdag voor de Antilliaanse Militie wordt een bezoek gebracht aan museum Kura Hollanda. Foto M. Schut





De Kustwacht is zichtbaar voor de bevolking. Foto M. Schut

Op de vraag of er een eigen krijgsmacht moet komen, waren de reacties wisselend. Vele respondenten waren het erover eens dat meerdere taken overgedragen moeten worden aan de bevolking (net als bij de Kustwacht) en ook aan de overheid op Curaçao. Toch wordt Curaçao gezien als te klein om sommige taken zoals vredesmissies, zelf uit te voeren⁵. Als Nederland zich compleet terug zou trekken zou het voor Venezuela makkelijker kunnen zijn om Curaçao binnen te vallen of in te nemen. Deze taken kunnen volgens de respondenten beter aan de Nederlandse krijgsmacht overgelaten worden. Dat Curaçao te klein is, is één van de meest gehoorde redenen waarom Nederland de defensietaak op Curaçao moet behouden. Een aanvullende reden is dat iedereen elkaar kent en hierdoor de bestrijding van drugs en criminaliteit in gevaar komt als deze wordt overgelaten aan de lokale bevolking.

Ook de meningen van defensiepersoneel lopen uiteen. Velen zijn voor het behoud van de Nederlandse Defensie op Curaçao, hoewel er ook zijn die zich bij de burgerbevolking aansluiten en zeggen dat de rol voor de lokale bevolking groter kan en moet worden. Ook werd er gesproken over een grotere rol voor de Antilliaanse/Arubaanse Militie. Daarnaast werd het belang benadrukt van de mogelijkheden op en vanaf het eiland voor de Nederlandse Defensie. Het is een mooie trainingslocatie voor tropische omstandigheden en een goede uitvalsbasis voor oefeningen in onder andere Suriname. Toch was men het er over het algemeen over eens dat Defensie een koninkrijkswestie is en dit ook moet blijven. Verdeeld was men wel over de komst van landmachtpersoneel in plaats van de 31^{ste} compagnie van het Korps Mariniers. Dit omdat de mariniers al een lange geschiedenis kennen op het eiland, bekend zijn bij de bevolking en ervaring hebben hoe daarmee om te gaan. Of het daadwerkelijk zoveel verschil uitmaakt is niet onderzocht. Aangezien de bevolking geen duidelijk beeld heeft van de aanwezige militairen en hun werkzaamheden, zou het verschil klein kunnen zijn. De korte duur van

het verblijf (slechts vier maanden) zou echter wel degelijk kunnen betekenen dat de relatie met de burgerbevolking en dan voornamelijk met de landskinderen vermindert en uiteindelijk verslechtert. In combinatie met het huisvestingsbeleid, waarbij opvalt dat Defensie wat meer lijkt te kiezen voor zgn. defensiewijken, zou het betekenen dat de isolatie toe zou kunnen nemen.

Waardevolle zichtbaarheid en openheid

De sociale taken van Defensie worden erg gewaardeerd door de bevolking. De militaire hulpacties en liefdadigheidsinitiatieven, zoals schenkingen van overvolg materiaal en het schilderen van een school door de 31^{ste} compagnie als afscheidscadeau⁶, zouden kunnen worden uitgebreid met bijvoorbeeld programma's ter ondersteuning van de jeugdzorg en scholing, zoals lessen over hygiëne, een gezond dieet of gymlessen. Hierdoor kan de relatie met de lokale bevolking worden versterkt en de bevolking meer worden betrokken bij het werk, waardoor het imago van de Nederlandse Defensie verbeterd kan worden. De interesse betreffende Defensie onder de bevolking is groot, zoals blijkt uit de animo bij de binnenkomst van Hr.Ms. Van Amstel, het nieuwe stationsschip. De positieve beeldvorming kan verder versterkt worden door openheid te geven, zichtbaarder te zijn voor de buitenwereld en deze op de hoogte te houden en een indruk te geven van de activiteiten en taken. Dit kan onder andere door meer open dagen. Het enthousiasme daarover is erg groot, zoals blijkt uit het bezoekersaantal. Daarnaast zou er voorlichting gegeven kunnen worden op scholen en zou er meer aandacht besteed kunnen worden aan het beeld van Defensie in de media. Hierop speelt Defensie ook in doordat sedert enige tijd een voorlichtingsofficier aan de staf van CZM CARIB is toegevoegd.

De zichtbaarheid van en hiermee ook de relatie met defensiepersoneel op Curaçao kan volgens de meeste respondenten verbeterd worden. Een heikel punt is de integratie van militairen in het alledaagse leven. Defensiepersoneel woont vaak in speciale buurten zoals Grote Berg, Juliana Dorp en Koraal Partier, in huizen die aan speciale veilig-



16 KENNIS EN WETENSCHAP

Militaire (on-)zichtbaarheid op Curaçao; cultuur in conflict



De binnenkomst van het nieuwe stationsschip Hr. Ms. Van Amstel op 6 februari 2009 in de haven van Willemstad.
Foto M. Schut

heidseisen voldoen en die zich niet bevinden onder de rook van de Isla olieraffinaderij. Niet alleen qua huisvesting vormen zij een eigen groep, maar ook voor andere faciliteiten kunnen zij vaak binnen hun exclusieve cirkel terecht. Op de Marinebasis Parera zijn o.a. een sporthal, internet café, zwembad, reisbureau, bibliotheek en ziekenboeg met tandarts te vinden, waardoor men zich voor dit soort faciliteiten niet buiten de eigen kring hoeft te bevinden en het contact met de buitenwereld beperkt blijft. Zoals Europese Nederlandse expats het vaak beschrijven: 'ze leven in een Nederlandse bubbel'.

Een andere reden waarom defensiepersoneel vaak niet of nauwelijks integreert, is omdat het personeel slechts voor korte duur op het eiland verblijft. Variërend van vier maanden tot drie jaar, een enkele langer, waardoor integreren niet nodig is en men binnen de eigen kring kan blijven leven. Taal is ook een belangrijk punt dat het contact met de bevolking bemoeilijkt. De meest gesproken taal op Curaçao is het Papiamentu (80%) en op de tweede plaats komt het Nederlands (9.4%). Toch is de meest gesproken taal op militaire locaties het Nederlands en ook de entreeregels van bijvoorbeeld Suffisant zijn in het Engels en Nederlands en niet in het Papiamentu. Het taalgebruik in de media en de lokale ambtelijke wereld is verdeeld⁷.

Als voorbereiding op een plaatsing in de West, maar ook om de toegang tot de bevolking te vereenvoudigen en relaties te bevorderen tijdens het leven daar, zou het aan te bevelen zijn defensiepersoneel en eigenlijk alle Europese Nederlanders, die langere tijd op Curaçao verblijven, verplicht een soort integratie cursus te laten volgen waardoor men meer kennis krijgt van de cultuur, geschiedenis en taal. Voor militairen zou dit kunnen betekenen dat de vrijblijvende taallessen verplicht worden. Idealiter zouden militairen onder de bevolking moeten leven, met hen moeten samenwerken en hen moeten vergezellen tijdens alledaagse activiteiten en festiviteiten, zoals Carnaval in plaats van op eigen Europese feestjes op Mambo Beach. Er zou meer inzicht

moeten komen in het verschil tussen culturen door culturele trainingen te organiseren voor defensiepersoneel, waarbij ook de lokale bevolking wordt betrokken. Dit alles zou kunnen resulteren in beter onderling begrip en respect, waardoor opmerkingen als het 'leven op Curaçao is voor mariniers een groot feest'⁸ en het cliché beeld van Curaçao als feesteland tot het verleden gaan behoren.

We zouden willen benadrukken dat de bevolking behoefte heeft aan meer interactie tussen burgers en militairen. Dit is ook een oplossing voor het verbeteren van draagvlak en imago van Defensie.

Michelle Schut, MA is antropologe en gespecialiseerd in ontwikkelingsociologie. Haar masteronderzoek 'Unified as a rainbow: differences and inequality' is verricht op Aruba, Bonaire en Curaçao in januari 2009 bij een gastgezin en van februari tot en met mei vanuit de Marinierskazerne Suffisant.

H.J. Dick Bosch bc, luitenant kolonel der mariniers heeft o.a. twee uitzendingen naar de West meegemaakt en was onderzoeker Culturele bewustwording bij de NLDA.

Noten

- ¹ Curaçao en Sint Maarten staan op het punt om een landenstatus binnen het Koninkrijk der Nederlanden te krijgen, terwijl Bonaire, Sint Eustatius en Saba de status van gemeente krijgen, waardoor het land Nederlandse Antillen niet langer bestaat.
- ² 'Blankenjacht Curaçao', *De Telegraaf*, 5 juli 2008.
http://www.telegraaf.nl/binnenland/1431862/Blankenjacht_Curaçao_.html?p=7,1
- ³ 'Ophef over misdragingen mariniers', *Amigoe*, 15 juli 2004. 'Nee tegen militairen met drugs', *Antilliaans Dagblad*, 20 september 2004. 'Diaz: Marinepersoneel betrokken bij drugssmokkel', *Amigoe*, 5 februari 2005.
- ⁴ Etnocentrisme is het diep gewortelde, gekoesterde waanidee dat je land, je cultuur en jezelf superieur zijn. Het is het grootste struikelblok voor iedereen die probeert aan een andere cultuur te wennen.
- ⁵ In 2010 hebben Arubaanse dienstplichtigen voor het eerst in het buitenland hulp verleend op Haïti.
- ⁶ 'Mariniers helpen als afscheid', *Amigoe*, 13 februari 2009.
- ⁷ De formele taal is Nederlands.
- ⁸ 'Leven op Curaçao is voor marinier één groot feest', NRC, 7 oktober 2006.

Wie tegenwoordig in de Nederlandse politiek voor mastodont¹ wordt uitgemaakt weet dat hij eigenlijk niet meer meetelt. Tot het domein van internationale veiligheid is de term nog niet doorgedrongen. Maar dat zal niet lang meer duren, want zware tanks, gevechtsvliegtuigen en kapitale oorlogsschepen lijken rijp voor het nieuwe etiket. Dan weet je hoe laat het is: ze moeten vechten voor hun leven, ze zijn over de houdbaarheidsdatum.

Mastodonten



Mastodonten zijn zo kostbaar dat ze als molenstenen om de nek van regeringen hangen

De redenen voor hun slachtofferschap liggen voor de hand. De financiële crisis dwingt tot miljardenbezuinigingen. Overal moet gesneden worden en de mastodonten zijn megaduur. Een tweede argument is dat moderne conflicten anders zijn dan een kwart eeuw geleden, toen de mastodonten werden aangeschaft. Geen grote logge oorlogen meer, maar *counter insurgency* of stabilisatieoperaties. Daarvoor heb je geen zware metalen nodig.

De grootste mastodonten zijn misschien wel het kernwapen en het vliegkampschip. Nergens wordt de houdbaarheid van deze diersoorten scherper bediscussieerd dan in het Verenigd Koninkrijk, in iets mindere mate ook in Frankrijk. Beide landen worden ook zelf hier en daar als overleefde grootmachten weggezet. Welke illusies mogen zij zich nog maken? In de wereldpolitiek koesteren ze weliswaar nog eigen strategische pretenties, maar aan hun capaciteit om die waar te maken wordt ernstig getwijfeld. Het laatste Franse vliegkampschip, de *FS Charles de Gaulle*, ligt wel erg vaak voor onderhoud in dok. Als de Franse president roept dat hij de nucleaire *force de frappe* desnoods zal inzetten om Iran een lesje te leren, schudt de rest van de wereld meewarig het hoofd. De Britse belastingbetaler vraagt zich vertwijfeld af of het hem 25 miljard euro waard is om vier nieuwe Trident onderzeeërs te bouwen en wil hij er in deze barre tijden dan ook nog eens 10 miljard voor twee nieuwe vliegkampschepen bij leggen? Dieptepunt voor Fransen en Britten was de nacht van 3-4 februari 2009, toen een Britse en een Franse kernonderzeeër – *HMS Vanguard* en *FS Le Triomphant* – er in slaagden om midden in de oneindige oceaan met elkaar in botsing te geraten. Hun (atoom-)taak was om beide trotse rijken te behoeden voor het ondenkbare: de nucleaire vergelding. Ver na de Koude Oorlog leken ze niet alleen het ondenkbare, maar ook het onmogelijke alsnog

te hebben klaargespeeld. Symboliseerde deze botsing ook niet de tragikomische nutteloosheid van twee mastodonten?

Tenslotte lijkt de financiële crisis daar, naast het ondenkbare en het onmogelijke, nu ook nog het onbespreekbare aan toe te voegen. Parijs en London hebben serieus overwogen of ze een *pool* kunnen vormen van hun laatste mastodonten, de vliegkampschepen waarover beide beschikken. Ook patrouilles met de nucleaire onderzeeërs zouden onderling 'geroosterd' kunnen worden. Dat zou beide landen miljarden schelen, waardoor bovendien meer ruimte zou overblijven voor het meedoen aan 'moderne' operaties. Ik ben geen voorstander van *budget driven* veiligheidspolitiek, maar de politieke impuls die van deze crisis uitgaat is wel een héél interessante. Zou zij twee kleine supermachten in elkaars armen drijven? Dat zou voor een Europees defensiebeleid van grote betekenis zijn. Maar ze roept ook pikante vragen op: zou *FS Charles de Gaulle* met de *White Ensign* opstomen naar het volgen van de conflict tussen de Britten en Argentijnen om de Falkland eilanden? Zullen Fransen erop vertrouwen dat half-Amerikaanse D5-raketten de nucleaire wacht houden? Hoe zeg je eigenlijk *force de frappe* in het engels?

Vragen die pikant genoeg zijn om te voorspellen dat het nog niet zover zal komen, zeker niet onder de nieuwe Britse regering-Cameron. Dat bewijst het eigenaardige karakter van mastodonten. Ze zijn zo kostbaar dat ze als molenstenen om de nek van regeringen hangen, hun nut wordt betwijfeld, er wordt soms schamper over gedaan, maar ze laten zich niet zomaar wegzetten. ←

Ko Colijn

¹ Volgens Van Dale; Naam van een groep van uitgestorven slurfdieren met sterk ontwikkelde slagstanden en knobbelkiezen; Geweldig gevaarte.

Venezuela en de Benedenwindse Eilanden



Oefening tussen eenheden van de kustwacht Venezuela en NA&A

Per 10-10-10 zullen belangrijke wijzigingen in de structuur van het Koninkrijk der Nederlanden optreden. Deze wijzigingen zullen mijns inziens geen gevolgen hebben voor de relatie tussen Venezuela en het Koninkrijk op het gebied van defensie en buitenlandse betrekkingen. In onderstaand artikel zal een schets worden gegeven van het Venezolaanse regeringsbeleid. Vervolgens wordt aangegeven hoe dit beleid vorm krijgt in de betrekkingen tussen Venezuela en de Benedenwindse Eilanden, behorend tot het Koninkrijk.

Venezuela onder president Chávez

Sinds februari 1999 is Hugo Chávez president van de Bolivariaanse Republiek Venezuela. De president is in 2006 herkozen voor een termijn van 6 jaar. Door middel van een referendum, gehouden in februari 2009, is de mogelijkheid gecreëerd voor de president (maar ook andere gekozen overheidsfunctionarissen) om onbeperkt te worden herkozen.

Uitgangspunt van het Venezolaanse regeringsbeleid vormt het Bolivariisme, een vorm van socialisme, vernoemd naar de negentiende-eeuwse vrijheidsstrijder, Simon Bolívar. President Chávez spreekt ook van de 'Bolivariaanse Revolutie' of het 'Socialisme van de 21^e eeuw'. Hieronder zullen enkele kernpunten van het Bolivariisme van Chávez worden besproken.

Soevereiniteit en anti-imperialisme

Soevereiniteit staat centraal in het Venezolaanse regeringsbeleid. Indien buitenlandse overheden of organisaties zich kritisch uitlaten over zaken als burgerrechten, vrijheid van de media etc. in Venezuela wordt dit, onder verwijzing naar de soevereiniteit, beschouwd als een inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van het land.

Het afgeven op het imperialisme ontbreekt in vrijwel geen enkele van de vele toespraken van de president. Als exponent van het imperialisme fungeert gewoonlijk de Verenigde Staten van Amerika. Enigszins paradoxaal is overigens dat dit 'imperialistische' land de belangrijkste handelspartner van Venezuela is.

Economische zelfvoorziening

Venezuela is een van 's werelds grootste olieproducenten. Meer dan 90% van de inkomsten uit export wordt verkregen door de uitvoer van aardolie (producten). Venezuela beschikt over natuurlijke rijkdommen en de klimatologische omstandigheden en bodemgesteldheid zijn gunstig voor agrarische productie. Toch slaagt het land er, mede als gevolg van de 'Hollandse ziekte' niet goed in deze rijkdommen en omstandigheden voldoende te exploiteren om tot economische zelfvoorziening te komen.

Hierdoor is het land voor de voedselvoorziening in toenemende mate afhankelijk van import, terwijl de export in deze sector achter blijft. Ter illustratie: de waarde van de import van agrarische producten is de afgelopen 12 jaar met 240% toegenomen terwijl de waarde van de export van deze producten in de zelfde periode is gereduceerd tot 15%.

Door nationalisaties en onteigeningen tracht de regering de ontwikkeling van de economie meer in eigen hand te nemen. Het gevolg daarvan is dat buitenlandse investeerders zich terugtrekken en het land mijden. Ook heeft een stringente regulering van de beschikbaarheid van deviezen voor bedrijven een verlamdende werking op de economie. Bureaucratie en inefficiënties beperken verder een voorspoedige economische ontwikkeling.

Rechtvaardige verdeling van de nationale rijkdommen, bestrijding van armoede en corruptie

Ten opzichte van vorige regeringen heeft de regering Chávez de sociale uitgaven aanzienlijk verhoogd. Deze

Venezuela is voor de voedselvoorziening in toenemende mate afhankelijk van importen, terwijl de export in deze sector achter blijft

uitgaven zijn vooral ten goede gekomen aan de gezondheidszorg, het onderwijs en de armoedebestrijding. Via sociale programma's (*misiones*) wordt steun aan het voornamelijk arme deel van de bevolking aangeboden. Op het gebied van de gezondheidszorg is de *Misión Barrio Adentro* (Missie binnen de Wijk) bekend. Dit programma is begonnen als eerstelijnsgezondheidszorg in arme wijken en is later uitgebreid tot meer gespecialiseerde zorg. Mede door dit programma is de kindersterfte teruggebracht van 21,3 per 1000 inwoners in 1998 tot 13 per 1000 inwoners in 2007. Aan een alfabetiseringsprogramma, *Misión Robinson*, heeft meer dan één miljoen mensen deelgenomen, waardoor er in Venezuela vrijwel geen analfabetisme meer voorkomt. *Misión Mercal* biedt via een keten van kleinere en grotere supermarkten levensmiddelen aan, waarbij de prijzen tot 45% lager zijn dan in commerciële supermarkten. Naast de regering draagt ook de staatsoliemaatschappij, *Petroleos de Venezuela*, bij aan de sociale programma's. Door al deze *Misiones* is volgens het Venezolaanse Nationale Instituut voor Statistiek tussen 1996 en eind 2009 het percentage van de bevolking dat in armoede leeft gedaald van 70% naar 23%.



Venezolaanse barkjes voorzien Curaçao van veel groente.
Foto: F. van de Wiel

Aan bestrijding van de corruptie wordt ogenschijnlijk weinig gedaan, hoewel dit wel een doel van het Bolivarisme is. De hoge criminaliteit en corruptie in Venezuela geven aan dat in de praktijk nog wel eens anders wordt gedacht over goed en kwaad. Een 162^e plaats (van in totaal 180 beschouwde landen) in de *Corruption Perceptions Index* (2009) van NGO *Transparency International* spreekt in deze boekdelen, als men zich realiseert dat de 180^e plaats wordt bezet door het meest corrupte land ter wereld (Somalië).

Nationale ethiek en loyaliteit aan de natie

De zinspreuk '*Patria, Socialismo, o Muerte, Venceremos* (Vaderland, Socialisme of de Dood, Wij zullen overwinnen)' prijkt op vele overheidsgebouwen en overheidsbedrijven en geeft een duidelijke indicatie van de nationale ethiek en loyaliteit aan het vaderland. Ook in de militaire gelederen is deze slogan gebruikelijk, met name als een ondergeschikte zich wendt tot een meerdere. In de frequente ontmoetingen van de president met het 'eigen' publiek wordt, door degene die zich tot de president richt, vaak begonnen met deze woorden.

De belangrijke historische gebeurtenissen (geboortedag Simon Bolívar, Onafhankelijkheidsdag) worden uitgebreid herdacht en gevierd, vaak met militair ceremonieel en de aanwezigheid van de president.

Deelname bevolking aan het politiek proces o.a. door referenda

De overheid streeft naar een 'participatieve democratie' en ontwikkelt in dit kader een vierde bestuurslaag, de *Comune*. Mogelijk dat deze afbreuk zal doen aan de traditionele structuren zoals deelstaten en gemeenten. Ook zou met de *comune* een kader kunnen worden geschapen om eventueel het Parlement en/of deelstaat of gemeente te passeren.

In 2006 is reeds een wet aangenomen die voorziet in de oprichting van wijkraden (*Consejos Comunales*). Deze gekozen wijkraden ontwikkelen lokaal beleid en projecten ten behoeve van het collectief belang en de ontwikkeling van de gemeenschap. In 2007 waren reeds 19.500 wijkra-



den geregistreerd en grote sommen geld zijn gedistribueerd om hun activiteiten te ondersteunen. De *Consejos Comunales*, alsook referenda die bij gelegenheid worden gehouden, hebben een actieve participatie van de bevolking in het politiek proces bewerkstelligd en het zelfbewustzijn van de 'gewone' burger vergroot.

Internationaal manifesteert Venezuela haar ambities vooral in een drietal samenwerkingsverbanden

1. De Bolivariaanse Alliantie voor de Volkeren van ons Amerika (ALBA, *Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América*). ALBA is een internationaal samenwerkingsverband van landen, gebaseerd op het idee van sociale, politieke en economische integratie tussen landen van Zuid-Amerika en het Caribisch gebied. Anders dan vrijhandelsverdragen is het samenwerkingverband gericht op economische integratie gebaseerd op een visie op sociaal welzijn, ruilhandel en wederzijdse economische hulp. De lidstaten zijn, Antigua en Barbuda, Bolivia, Cuba, Dominica, Ecuador, Nicaragua, Sint Vincent en de Grenadinen en Venezuela.
2. Petrocaribe, betreft de olie-alliantie van Venezuela met Caribische landen waarbij olie door deze landen van Venezuela gekocht wordt tegen gunstige betalingscondities. Een deel van de kosten van de olie kan ook 'betaald' worden in producten als bananen, rijst en suiker.
3. De Unie van Zuid-Amerikaanse Naties, UNASUR (*Unión de Naciones Suramericanas*) is tenslotte een intergouvernementele unie naar het model van de Europese Unie. Alle Zuid Amerikaanse landen (behalve Frans Guyana) zijn lidstaten van deze Unie. Het hoofdkwartier van de bank van de Unie, de *Banco del Sur*, zal waarschijnlijk worden gevestigd in Caracas.

In geen van deze samenwerkingverbanden participeren de eilanden die behoren tot het Koninkrijk.

Venezuela en de Antillen

De Benedenwindse Eilanden van het Koninkrijk zijn op enkele tientallen kilometers van de kust van Venezuela gelegen. Venezuela is daarmee het grootste buurland van het Koninkrijk. Door de ligging zijn de ontwikkelingen in het buurland Venezuela van belang voor de eilanden behorend tot het Koninkrijk.



In 1978 hebben het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Venezuela een grensverdrag gesloten. In beide landen bestaat respect voor elkaars territoriale integriteit en de soevereiniteit. Aan Venezolaanse zijde werd dit bijvoorbeeld in 2008 bevestigd in een wekelijkse uitzending van het programma 'Alo Presidente'. In deze uitzending gaf de president op een landkaart aan, waar in de wateren voor de kust van Venezuela het land over territoriale rechten zou beschikken. Hiervan werden de Benedenwindse Eilanden van het Koninkrijk nadrukkelijk uitgezonderd. Onverwacht kwam dan ook de bewering van president Chávez in december jl. en marge van de klimaatop in Kopenhagen dat, samen met de Verenigde Staten van Amerika, Nederland zich zou voorbereiden op agressie tegen Venezuela. Deze agressie zou worden voorbereid vanuit de Amerikaanse bases (*Forward Operating Locations*) op Curaçao en Aruba. Ook gaf hij bij deze gelegenheid aan dat de eilanden nog steeds onder het 'imperiale regime' van Nederland vallen. Zowel van Nederlandse zijde als van de zijde van de Antillen zijn de beschuldigingen

in het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Venezuela bestaat respect voor elkaars territoriale integriteit en de soevereiniteit

ontkend en als ongefundeerd bestempeld. Ten aanzien van de status van de Antillen werd gewezen op het overleg over de constitutionele toekomst van de eilanden, waarbij de eilanden zelf hebben aangegeven onderdeel van het Koninkrijk te willen blijven.

Ze recent zijn via een protestnota beschuldigingen in de richting van het Koninkrijk geuit over schendingen van het door Venezuela gecontroleerde luchtruim door een helikopter van de Koninklijke Marine. Minister van Buitenlandse Zaken Verhagen heeft bij een bezoek aan zijn Venezolaanse ambtgenoot, benadrukt dat er geen feitelijke grond bestaat dat het Venezolaanse luchtruim zou zijn geschonden en dat ter voorkoming van mogelijke misverstanden in de toekomst, overleg tussen experts zal plaats vinden. Tijdens de bijeenkomst werd wederom bevestigd dat beide landen overtuigd zijn van het absolute respect voor de wederzijdse territoriale integriteit en soevereiniteit.

De belangrijkste economische relatie tussen de Benedenwindse Eilanden en Venezuela bestaat uit de op Curaçao gevestigde olieraffinaderij ISLA, die tot 2019 is verhuurd aan de Venezolaanse staatsoliemaatschappij *Petroleos de Venezuela*. De Isla olieraffinaderij biedt aan ongeveer 1.500 mensen direct of indirect werk. Een andere pijler in de economische relatie is het Venezolaanse toerisme aan de eilanden. De Venezolaanse munt, de

De door Venezuela gehuurde raffinaderij Isla op Curaçao
Foto: Z. Borgeld

Bolivar, is niet vrij omwisselbaar naar buitenlandse valuta. Door sterke regulering van de beschikbaarheid van deviezen voor reizen naar het buitenland van Venezolanen is het toerisme naar de Benedenwindse Eilanden het afgelopen jaar echter sterk teruggelopen.

Afgezien van de controversiële uitspraken van president Chávez jegens Nederland, is de militaire relatie tussen Venezuela en het Koninkrijk goed. De scheiding van de twee landen door de zee maakt dat de militaire contacten voornamelijk bestaan tussen de Marines en Kustwachten van beide landen. Jaarlijks worden oefeningen tussen de Venezolaanse Marine en Kustwacht en eenheden van de Kustwacht van de Nederlandse Antillen en Aruba en schepen van de Koninklijke Marine gehouden: *VENHOL* en *Open Eyes*.

Deze onderlinge samenwerking zal vrijwel zeker stand

houden. Het is dan ook niet duidelijk waarom de president voornoemde beschuldigen heeft geuit. Mogelijk vallen deze in het kader van het zich afzetten tegen de Verenigde Staten van Amerika? ➔

KLITZA Sjoerd Hoekstra Bonnema is de defensieattaché in Caracas.

Noot

¹ Hollandse Ziekte is een term uit de economie waarmee wordt bedoeld dat als gevolg van de verkoop van ontdekte grondstoffen en de doorwerking van deze opbrengsten in de lonen en uitkeringen, de concurrentiepositie van het land verslechtert. Hierdoor daalt de economische productie en stijgt de werkloosheid. Het wordt de Hollandse ziekte genoemd omdat in de jaren '60 - door de ontdekte aardgasreserves en de verkoop van een deel daarvan aan het buitenland - de waarde van de gulden steeds meer steeg. De concurrentiepositie voor het bedrijfsleven werd daardoor steeds slechter en in het begin van de jaren '70 steeg de werkloosheid.

Vereniging van officieren en oud-officieren der Koninklijke Marine "Onderlinge Bijstand"



Nieuwsbrief 02/2010 van de Vereniging 'Onderlinge Bijstand'

Regelmatig ontvangt het bestuur van Onderlinge Bijstand (OB) aanvragen voor steunverlening. Daarbij gaat het in een aantal gevallen niet om financiële steun, maar bijvoorbeeld om advies op het gebied van gezondheid, zorg en regelgeving. Ook daarin staat het bestuur de leden van de Vereniging OB bij. Soms worden er dan situaties geschetst waarvoor ook andere leden van OB gesteld kunnen worden. In deze nieuwsbrief geven we een voorbeeld van zo'n situatie.

Kort geleden belt mevrouw A. uit de gemeente D. naar het bestuur van OB. Haar echtgenoot, 88 jaar, oud-marineofficier en lid van OB, is een aantal maanden geleden opgenomen in een verzorgingshuis in zijn woonplaats. Hij is niet meer bij machte zelf over zijn zaken te beschikken, de opname lijkt definitief. In juli heeft het verzorgingshuis aan de gemeente D. de verhuizing van de heer A. doorgegeven: zijn woonadres is nu formeel het adres van het verzorgingshuis. De gemeente geeft dit nieuwe adres van de heer A. automatisch door aan tal van instanties, zoals Belastingdienst, ABP, Waterschap en verzekeringen.

Mevrouw A. is hiervan niet op de hoogte gesteld. Tot haar verbijstering wordt formele post van de Belastingdienst en anderen, zelfs van haar eigen ziektekostenverzekering, nu naar het verzorgingshuis gestuurd. Daar wordt de post voor haar bewaard en eventueel aan haar doorgezonden. Haar klacht dat dit ongehoord en onacceptabel is, wordt afgedaan met de opmerking dat dit de formele regeling is. Ze belt uiteindelijk naar OB.

Het bestuur belt met zowel het verzorgingshuis als met het gemeentehuis van D. Daar wordt begrip getoond voor het ongemak, maar men komt niet tegemoet met een goede oplossing. 'Mevrouw kan via TNT Post een doorstuurservice aanvragen' is het enige wat geboden wordt. Het bestuur van OB

slaat de Wet Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens (de Wet GBA) erop na. In artikel 65 en 67 is de wettelijke regeling voor deze situatie in o.a. zorginstellingen vastgelegd. Artikel 67 geeft de oplossing.

Lid 1. Degene die zijn woonadres heeft in een instelling die is aangewezen op grond van het derde of het vierde lid kan, in afwijking van de artikelen 65, eerste lid, en 66, eerste lid, in plaats van zijn woonadres een briefadres kiezen en daarvan overeenkomstig de genoemde bepalingen aangifte doen.
Lid 5. Het hoofd van een aangewezen instelling doet aan de betrokken personen tijdig schriftelijk mededeling van de mogelijkheid tot aangifte van een briefadres.

Hieruit blijkt dat het verzorgingshuis wettelijk juist heeft gehandeld in het wijzigen van het woonadres. Maar het is in gebreke gebleven door mevrouw A. niet in te lichten en niet te wijzen op de mogelijkheid een briefadres (op het adres van mevrouw A.) te kiezen. Het bestuur belt naar het verzorgingshuis, dat echter stelt dat de gemeente D. dit niet wil. Het bestuur van OB belt met de betrokken gemeenteambtenaar. Die geeft een aantal irrelevante argumenten waarom de gemeente geen briefadres wil laten aanmaken. Maar uiteindelijk geeft de ambtenaar toe dat de gemeente niet handelt conform de wet GBA. Mevrouw A. krijgt van de gemeente een formulier toegezonden om alsnog een briefadres voor haar echtgenoot te kunnen kiezen. Twee weken later is het probleem ten slotte opgelost.

Het bestuur van OB is uiteraard tevreden met deze uitkomst voor mevrouw A. Maar ook is het bestuur bezorgd dat deze situatie in meer gemeenten en bij meer zorginstellingen in Nederland voorkomt. De leden die dit aangaat, vragen we om te controleren of de zorginstelling en de gemeente u wel degelijk juist hebben voorgelicht en u de mogelijkheid hebben geboden een briefadres te kiezen. Vraag dit zo nodig na bij de betrokken zorginstelling en de gemeente. Neemt u bij twijfel contact op met het bestuur van Onderlinge Bijstand. ➔

A D V E R T E N T I E

Making light of heavy work

Where there's work to be done on the water, you can rely on the sophisticated, durable power of Yanmar diesel engines to lighten the load.

These ultra-smooth Yanmar workhorses incorporate sure-fire electronic control to manage and maintain high output, almost regardless of operating conditions. They are lightest in class, ensure superb power-to-weight performance and come with a choice of perfectly matched marine gear.

Yanmar: as ever, the innovative benchmark for maximum power from lightweight engines, continuing to push boating performance further still.

More power. Less weight.



engineering efficiency



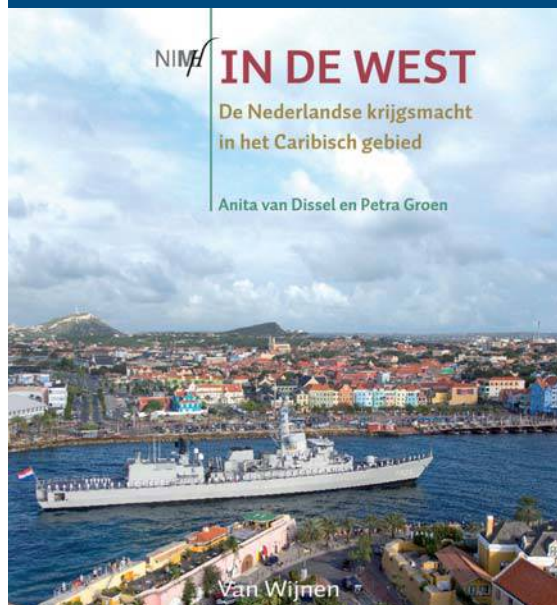
- Leading-edge electronic control
- Low noise, less vibration
- Policy of minimal emissions
- More power from less weight
- International sales and service support

YANMAR

Yanmar Europe BV, Bruggplein 11, 1332 BS Almere, The Netherlands
T: +31 (0)36 549 3200, F: +31 (0)36 549 3209, www.yanmarmarine.com

A D V E R T E N T I E

KORTINGSBON 'IN DE WEST'



Stuurt u mij

___ ex *In de West. De Nederlandse krijgsmacht in het Caribisch gebied* door Anita van Dissel en Petra Groen, voor de prijs van € 19,50 i.p.v. € 22,50. Mijn voordeel bedraagt drie euro.

Naam:

Adres:

Postcode + woonplaats:

E-mailadres:

Uw bijdrage in de verzendkosten is slechts € 1,75.

Ik betaal ☐ via automatische incasso van het factuurbedrag van rek.nr.:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

☐ na ontvangst van de boeken d.m.v. overschrijving, boekenbonnen of irischeques

U kunt dit bestelformulier in een envelop (zonder postzegel) sturen naar:

Uitgeverij Van Wijnen BV, t.a.v. Annette Mollema,
Antwoordnummer 1072, 8800 VB Franeker.

Bestellen kan ook via onze website: www.uitgeverijvanwijnen.nl of via de erkende boekhandel. Actienummer 901-81603.

Telefoon (0517) 394588. Email: info@uitgeverijvanwijnen.nl.

Naam	: Reinoud van den Berkhof	<i>Foto's collectie Van den Berkhof</i>
Geboren	: 20 april 1941 in Surabaya	
In dienst	: 6 september 1960	
Uit dienst	: 1 augustus 1993	
Laatste rang	: LTZA 1	



Beëdiging in 1963.

Waarom bent u destijds bij de Marine gegaan?

'Ik voelde mij van jongs af aan tot de KM aangetrokken onder andere door het 'ferme jongens, stoere knapen' syndroom. Omstreeks mijn elfde kwam ik via mijn vader, jurist en zelf KNIL/KL officier in Indonesië, voor het eerst in aanraking met onder andere 'Oom Frits' Kalshoven. Zeven jaar later kwam ik op het KIM 'Oom Frits' weer tegen als docent Internationaal Recht. Ik heb geen briljante carrière gemaakt omdat ik interessant werk, eigen baasje zijn, een prettige werkomgeving en goede werkverhoudingen belangrijker vond dan een grootse carrière. Mijn ide-

aal was: werken met mensen en voor mensen. Dat ideaal kon ik pas de laatste tien jaar van mijn loopbaan echt verwezenlijken. Gedurende die periode kon ik in de toenmalige Marine macho-organisatie - volkomen geaccepteerd - naast mijn mannelijke kanten ook mijn 'vrouwelijke kanten' tot ontwikkeling brengen.'

Welke plaatsingen staan u het meest bij?

1. Het Korps mariniers in de periode 1968 – 1970 bij de Van Braamhouckgeestkazerne in Doorn en later in een nevenfunctie van Stafofficier Sociale Zaken Korps Mariniers (SOSOC-ZAKMARNs) van 1983 tot 1993.
2. De voormalige Militair Sociale Dienst/Maatschappelijke Dienst Defensie als hoofd van het toenmalige kantoor Rotterdam en later het Gewestelijk Kantoor Den Haag van de MDD.'

Wat heeft u als mens geleerd van uw loopbaan bij de Marine?

'Bij de Marine werd al datgene wat ik daarvoor geleerd had verder aangescherpt. Zoals inpassen, aanpassen en oppassen op het gebied van wonen, werken en het dagelijks leven. Ik heb geleerd te genieten van (kleine) successen en grote en kleine teleurstellingen te incasseren. Ik heb ook geleerd alleen op mijzelf te vertrouwen en zowel mijn fysieke als mentale grenzen regelmatig te verleggen, zonder ooit een "marineofficier zonder grenzen" te worden. Verder heb ik geleerd dat "integer denken en doen" niet voor ieder mens gelijk is.

Ik heb ervaren dat de minst mooie en de meest energievretende momenten in mijn marineleven de loyaliteitsdilemma's waren tussen dat wat enerzijds de baas van je verwacht en anderzijds het thuisfront. Ik heb geleerd dat je nooit kunt winnen in loyaliteitsdilemma's tussen "de baas" en "het thuisfront". Welke keuze ik ook maakte, ik werd altijd "afgerekend", of door de baas of door het thuisfront en soms zelfs door beiden.'

Wat en waar was uw mooiste of interessantste moment bij de Marine?

'Het mooiste moment was de toevalligheid dat het schip waarop ik geplaatst was, binnenlag toen mijn eerste kind, dochter Stéphanie, aankondigde dat zij voortaan bij ons aan tafel wilde zitten. Als Yu Korsou!

Ik heb heel veel leuke en interessante momenten meegemaakt. Zo vond ik een leuk en eervol moment, dat ik van de navigatieofficier aan boord van Hr.Ms. Drenthe een "gouden anker" kreeg uitgereikt. Als blijk van waardering omdat ik als "taris" zo goed mijn best gedaan had als "assistent officier van de wacht op de brug" tijdens de vaarperiode als stationsschip in de West.'



24 TERUGBLIKKEN MET



Reinoud blikt in 2010 op 50 jaar KM terug.

Wat mist u het meest?

'Als ik al wat zou missen, dan is dat de collegiale kameraadschap, de nimmer aflatende werkinzet en het hoge arbeidsethos van laag tot hoog. Deze specifieke aspecten van het marinewerk kwam ik later alleen tegen bij mijn werk voor Artsen Zonder Grenzen.'

Hoe heeft uw gezin uw loopbaan ervaren?

Over deze vraag laat ik mijn dochter Stéphanie aan het woord die op Curaçao is geboren:

"Mijn vader zat, toen ik klein was, op een schip dat vanuit Curaçao zijn werkzaamheden verrichtte. Het afscheidnemen, thuis en op de vertreksteiger, was altijd heel verdrietig. Daarna stil met elkaar weer naar huis. Slapen met de pyjama (of het kussen) van papa omdat die zo lekker naar hem rook.

Mijn moeder stond er met drie kleine kinderen alleen voor. Dat was best zwaar. Wachten op de brieven van papa. Wat een feest als dan eindelijk de eerste in de bus lag!!! Gelijk terug schrijven (lees: tekenen) en weer weken wachten op het antwoord.

Een aantal van deze brieven heb ik nog. Als ik die lees, is het gemis van beide kanten weer zo duidelijk. Bij heel bijzondere momenten, zoals bijvoorbeeld een verjaardag, belde papa wel eens. Dan hoorde je eindelijk zijn stem weer even....."

Wat bent u na uw leeftijdsontslag gaan doen?

'Na mijn leeftijdsontslag heb ik vooral gewerkt in het aandachtsgebied van de (internationale) hulpverlening. Onder andere –

wereldwijd- voor Artsen Zonder Grenzen. Verder ben ik tot eind 2003 parttime docent, supervisor en coach geweest op diverse Hogescholen in Nederland in de vakgebieden Organisatie en Management, Personeel en (bedrijfs)Maatschappelijk werk. Ook heb ik een boekje en artikelen geschreven en in binnen- en buitenland trainingen gegeven over diverse onderwerpen zoals psychotrauma opvang, social work, women empowerment, stress-management support en disaster management.'

Wat zijn uw huidige bezigheden?

'In december 2003 besloten mijn vrouw en ik te stoppen met werken en ons definitief te vestigen op Curaçao vanwege het buitenleven, aardige mensen en het heerlijke klimaat. Warmte geeft me energie, kou maakt me apathisch. Wij doen veel aan lichaams-

'integer denken en doen' is niet voor ieder mens gelijk.'

beweging, zoals lopen, zwemmen, snorkelen, duiken, werken in de tuin. Wij zijn begonnen aan onze eerste reistochten in de regio. Verder ben ik columnist van Paradise Fm en schrijf columns of opiniestukjes voor het Antilliaans Dagblad en Radio Nederland Wereldomroep. Ook werk ik aan een paar boekjes.'

Op 10 oktober 2010 zal het Statuut voor het Koninkrijk worden gewijzigd. Denkt u dat u hiervan in de praktijk iets merkt?

'Op 10-10-10 begint de geschiedenis van het nieuwe Land Curaçao, ons Pais Korsou. Het is de tweede keer in mijn leven dat ik zo'n een belangrijke gebeurtenis mee maak. De eerste keer was de soevereiniteitsoverdracht van Nederland aan de Republiek Indonesië. Die overgang ging toen niet zonder geweld. Menig Curaçaöenaar zal na 10-10-10 blijven streven naar een volledige soevereiniteit. Wanneer dat met verstand, zonder onnodig geweld, langs de weg van de natuurlijke evolutie der dingen gaat, kan ik mij daar helemaal in vinden.'

Hoe ervaart u de presentatie van de Marine in de lokale gemeenschap?

'Over het algemeen merk ik daar niet zoveel van. Op zich vind ik deze bescheiden en wat teruggetrokken opstelling een goede zaak. Wel heeft dat als nadeel voor de Marine dat het contact met de bevolking daardoor wordt afgekneld. Ook al wordt er af en toe een school opgeknapt of goederen als donatie uit Nederland meegenomen. Sommige wijken staan in de volksmond bekend als 'Marine wijken' die als '(erg) gesloten' worden gekarakteriseerd. Dat is jammer, want de Curaçaöenaar is een warm en vriendelijk mens.'

Heeft u nog een goed advies voor de Marineleiding?

'Een advies aan de Nederlandse politiek is relevanter dan aan de Marine. Dat advies luidt: stop met bezuinigen. Want de operationele werkzaamheden moeten jaar in jaar uit met steeds minder personeel en minder adequaat materieel worden uitgevoerd. Dat veroorzaakt materiële en vooral personele schade, die wel eens beduidend hoger zou kunnen zijn dan de opbrengsten uit de jaarlijkse standaard bezuinigingsrondes.'



Vestiging in de West

Op achtduizend kilometer van Nederland verdedigt een bescheiden militaire macht al bijna vier eeuwen lang zes Caribische eilanden tegen externe dreigingen, handhaaft zij de (inter)nationale rechtsorde en verleent zij humanitaire noodhulp. Over de rol van de krijgsmacht in de voormalige overzeese West-Indische koloniën is opvallend weinig gepubliceerd. Eind november verschijnt in de vierkante reeks van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie *In de West. De Nederlandse krijgsmacht in het Caribisch gebied* van de hand van Anita van Dissel en Petra Groen.



Kaart van West-Indië uit de Grooten Atlas van Joan Blaeu, 1665.
(Nederlands Scheepvaartmuseum Amsterdam)

In deze publicatie wordt het verdedigingsvraagstuk van de Nederlandse Cariben vanaf de verovering van Curaçao in 1634 door de West-Indische Compagnie (WIC) tot heden beschreven. In het boek zijn defensiebeleid en operationeel optreden, taken en middelen nauw verweven met het verloop van de Antilliaanse geschiedenis. Dit artikel stipt enkele onderwerpen uit de compagnietijd aan: de Nederlandse verovering en verdedigingsstrategie van de Antillen en het militaire leven aan de wal.

Verovering van de Caribische eilanden

Tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) probeerden de Nederlandse opstandelingen hun handelsactiviteiten overzee uit te breiden ten koste van het Spaanse rijk. Spanje miste de economische en militaire capaciteit om overal zijn koloniën afdoende te beschermen tegen de Republiek der Verenigde Nederlanden en andere Europese tegenstanders. De afloop van het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) was een belangrijke prikkel om gebieden in de Nieuwe Wereld op de vijand te veroveren en de transatlantische scheepvaart te stimuleren. In navolging van de Verenigde Oost-Indische Compagnie richtten de Staten-Generaal op 3 juni 1621 een WIC op. De WIC kreeg het monopolie op de handel en scheep-



1. Ter herinnering aan 300 jaar Nederlands gezag op Curaçao is in 1934 Johannes van Walbeek genoemd op een postzegel van Curaçao, ontworpen door F. Mees.

2. Ter bescherming van het handelsbelang stuurden de admiraliteiten geregeld oorlogsschepen naar de West. Postzegel uitgegeven ter herinnering aan het verblijf van Michiel Adriaensz. de Ruyter op Sint-Eustatius in mei 1666, ontworpen door O.R. Nadal.

3. Fort Oranje op St Eustatius is in 1972 op een postzegel afgebeeld, ontworpen door O.R. Nadal.

4. Munt ter herinnering aan de mislukte Nederlandse landing op Martinique onder bevel van De Ruyter, 1674. (www.nmm.ac.uk)

vaart op Afrika ten zuiden van de Kreeftskeerkring en op Amerika en de eilanden in de Atlantische Oceaan.

Binnen het octrooigebied had de WIC het recht in naam van de Staten-Generaal bondgenootschappen te sluiten, rechtspraak te plegen, koloniën te stichten en een krijgsmacht te onderhouden.

Om de Spaanse macht in het Caribisch gebied te breken, bleek kaapvaart de beste tactiek. Kapers waren particulieren, die in oorlogstijd in opdracht van de overheid, vijandelijke schepen enterden en als prijs opbrachten. De kapers hadden het vooral gemunt op de Spaanse zilvervloeten waarmee Spanje de oorlog in Europa bekostigde. De bekendste kaper in dienst van de WIC was Piet Heijn, die op 8 september 1628 in de Baai van Matanzas bij Cuba een zilvervloot veroverde. Door gebrek aan maritieme steunpunten waren de kapervloten slechts beperkt inzetbaar. In april 1634 besloot de WIC tot de verovering van het eiland Curaçao op de Spanjaarden, 'om te hebben een bequame plaetse, daer men sout, hout ende anders mocht become, ende van de selve plaetse den viant in West Indie te infesteren'.¹ De militaire expeditie onder leiding van opperdirecteur J. van Walbeek vertrok met vier schepen, beladen met bouwmaterialen voor een fort en voldoende proviand voor de bemanning en 220 ingeschepte soldaten. Zij wisten zonder veel bloedvergieten Curaçao op de Spanjaarden te veroveren. Uit angst voor een Spaanse tegenaanval vanaf het vasteland concentreerde Van Walbeek zijn krijgsmacht in een kamp op de top van een heuvel nabij een waterput aan de oostzijde van het Schottegat. Hij legerde verder enkele militairen aan de zuidkust bij Sint-Barbara en bij de waterbronnen in het binnenland. Aan de havenmond op de Punt begon Van Walbeek in 1635 aan de bouw van fort Amsterdam. Op deze wijze wist hij het eiland met zijn strategische ligging en mooie natuurlijke haven te behouden als militaire basis om de Spaanse koloniën te bestoken.² Vanuit Curaçao werden in 1636 Aruba en Bonaire in bezit genomen.

Op de Bovenwindse Eilanden waren de omstandigheden totaal anders. Sint-Eustatius, Saba en Sint-Maarten waren aanvankelijk geen bezittingen van de WIC, maar met

machtiging van de compagnie door particulieren, zogenaamde patroons, gestichte koloniën.³ Sint-Eustatius of Statia werd in 1636 door een groep Zeeuwen als patroonschap bestuurd. Zij herstelden het door de Fransen verlaten fort Oranje op een berg '150 trappen hooch'.⁴ De bewoners koloniseerden omstreeks 1640 het nabijgelegen eiland Saba. De verdediging daar volstond met het bekogelen van indringers vanaf de berg en het versperren van de weg omhoog. In het Verdrag van Munster (1648) werden de zes Nederlandse bezittingen in de Cariben door de Europese staten erkend.

Van maritieme basis tot slavenmarkt en handelscentrum
De compagnie evolueerde in de loop van de zeventiende eeuw van een handeldrijvende oorlogsmachine in een niet-oorlogszuchtige handels- en beheerorganisatie.⁵ Na het verlies van Brazilië in 1654 werd Curaçao een belangrijke spil in de slavenhandel en scheepvaart tussen Europa, West-Afrika, het Amerikaanse vasteland en de Spaanse, Franse en Engelse Cariben. Daarnaast groeide Sint-Eustatius uit tot een bescheiden schakel in de slavenhandel. Behalve als slavendepot speelden Curaçao en Sint-Eustatius een cruciale rol als transithaven voor de lucratieve sluikehandel in het Caribisch gebied. Sefardische joodse immigranten op Curaçao onderhielden nauwe contacten binnen de hele regio en hadden een netwerk in Amsterdam.⁶ Het liberaliseren van de slavenhandel in 1730 markeerde de definitieve ommekeer voor de WIC. Waar Spanje, Frankrijk en Groot-Brittannië vasthielden aan een gesloten handelssysteem tussen moederland en koloniën, ontwikkelde Curaçao zich nog verder als vrijhaven.

Overzees strijdgewoel

Oorlog in Europa betekende onrust in het Atlantisch gebied. De Europese koloniën raakten verwickeld in de Engelse Oorlogen (1652-1654, 1665-1667 en 1672-1674), de Negenjarige Oorlog (1688-1697) en de Spaanse Successieoorlog (1702-1713). In de achttiende eeuw volgden nog meer conflicten. Geen enkele Europese macht kon het zich permitteren permanent een omvangrijke oorlogsvloot in de West te stationeren.⁷ Kaapvaart vormde nog steeds de grootste dreiging in oorlogstijd. Gelet op het toenemend belang van de transatlantische handel



Links: Fort Amsterdam op St Maarten is in 1972 op een postzegel afgebeeld, ontworpen door O.R. Nadal.

Rechts: Fort Beekenburg op Curaçao is in 1953 op een postzegel afgebeeld, ontworpen door S. Donker.

voor de welvaart van de Republiek, vertrouwde de WIC ook op steun van de Staten-Generaal ter verdediging van haar bescheiden grondgebied in de Cariben en Suriname. Met grote regelmaat zonden de admiraliteiten vlooteskaders over de Atlantische Oceaan. De Nederlandse expedities waren voornamelijk bedoeld om vijandelijke koopvaarders te nemen en verloren vestigingen te herwinnen. Zo wisselden Sint-Eustatius, Saba en Sint-Maarten keer op keer van Engelse, Franse en Nederlandse vlag; Statia tussen 1665 en 1713 maar liefst veertien maal.⁸ Logistieke en financiële problemen belemmerden de permanente legering van een afdoende militaire bezetting op de minuscule eilanden en het orkaanseizoen dwarsboomde langdurige vlootcampagnes. Sint-Eustatius hield met fort Oranje, veertien verspreid liggende batterijen en een klein garnizoen een schijn van weerbaarheid op. Op Sint-Maarten stelden fort Amsterdam en batterijen aan de Simpsonbaai en de oostzijde van de Grote Baai weinig voor, Saba had nog minder.⁹ Tijdens de Vierde Engelse Oorlog (1780-1784) hielp ook de aanwezigheid van een vlooteskader niet. Op 3 februari 1781 nam de Britse admiraal Sir George B. Rodney Sint-Eustatius in. Tijdens de achtervolging van een Nederlands handelskonvooi stierf schout-bij-nacht W. Crul in het harnas aan boord van het linienschip *Mars*.¹⁰ Curaçao had als enige van de zes eilanden een garnizoen, toen militie genoemd, van enige omvang en een aantal vestingwerken langs de zuidkust. Dat weerhield de Fransen niet tot tweemaal toe te landen. In 1673 benaderden zij fort Amsterdam, maar dropen na een tegenaanval af.¹¹ In februari 1713 had de Franse kaperkapitein J. Cassard meer succes.¹² Directeur J. van Collen had in zes zuidelijke baaien 895 man gelegerd, onder wie leden van de burgerwacht, 420 matrozen, 60 Engelsen en 250 vrije negers en slaven.¹³ De Franse legermacht landde bij verrassing in de verlaten Sint-Kruisbaai (*Santa Cruz*)¹⁴ en kon zonder noemenswaardige weerstand Otrobanda bereiken. In de nacht van 27 op 28 februari vuurden mortieren meer dan honderd explosieven af op fort, haven en stad. De bewoners zochten bescherming binnen het fort. Op 2 maart besloot het compagniebestuur in samenspraak met de invloedrijkste kolonisten tot betaling van een forse afkoopssom.¹⁵ Cassard nam genoeg met een contributie in goederen, geld en slaven ter waarde van 115.000 pesos.

Ter zee en op het land

De brandschatting door Cassard legde de zwakke defensie van het eiland bloot. Afwezigheid van een zeemacht

en gebrek aan geoefend krijgsvolk lieten zich pijnlijk voelen. Het belang van Curaçao rechtvaardigde een brede maritiem-militaire visie op de verdediging van het eiland en de handelsvaart. Er waren verschillende scenario's en combinaties mogelijk om aanvallen af te slaan en de zee-routes te beschermen: konvooieren van schepen, kruisen voor de kust en attaqueren van tegenstanders op open zee, het beletten van landingen of het opvangen en verdrijven van invallende troepen.

Op verzoek van Amsterdamse kooplieden waren tijdens de Spaanse Successieoorlog al oorlogsschepen naar de West uitgerust ter konvooiering van de handelsvaart.¹⁶ Met de missie van kapitein C. Schrijver begon in 1737 een geregelde konvooiendienst van een of twee lichte linienschepen of fregatten door de Admiraliteit van Amsterdam. Na 1750 opereerden zij bij voorkeur niet meer solitair, maar in eskaderverband voor een langere periode dan een jaar. Opvarenden hadden dan tijd om te acclimatiseren en waren bij een hoog ziektepercentage uitwisselbaar zonder verlies van de operationele inzet voor konvooivaart en vlagvertoon.¹⁷

Kritiek van kapitein Schrijver op het gebrek aan daadkracht van het eilandbestuur bracht de discussie over de verdedigingsstrategie op gang.¹⁸ Voor het eerst bogen deskundigen uit de Republiek zich over de defensie van deze overzeese bezittingen. Als marineofficier achtte Schrijver de kustverdediging in de buitenbaaien volstrekt onvoldoende om landingen te voorkomen.¹⁹ Willemstad kon door een blokkade tot overgave worden gedwongen voordat hulpstroepen uit de Republiek arriveerden.²⁰ De Staten-Generaal zonden in 1741 de ingenieurs C.G. Schrijver en G.C. Esdré naar Curaçao om poolshoogte te nemen. Die prefereerden een sterke verdedigingslinie rond Willemstad aan de zee- en landzijde. In hun ogen zouden vijandelijke Europese oorlogsvloten niet tijdig kunnen fourageren, zodat lange belegeringen waren uitgesloten.²¹ Meer deskundigen deden hun zegje, terwijl ook stadhouder Willem IV zich persoonlijk met de kwestie bezighield. Midden jaren 1750 werd gekozen voor de aanleg van extra fortificaties.²² Door gesteggel over verdeling van de kosten tussen staat, compagnie en burgerij werd slechts een deel van de geprojecteerde werken gerealiseerd. Fort Amsterdam met het Waterfort en de batterij Graaf van Buuren, fort Beekenburg aan de Caracasbaai en de versterkingen aan de Sint-Michielsbaai en Piscaderabaai vormden eind achttiende eeuw de defensielinie. De verdediging van deze fortificaties was de primaire taak van het garnizoen, dat in 1792 in totaal 207 man infanterie, artillerie en cavalerie telde.²³ ➔

Dienst in de West

Van een militair kampement ontwikkelde Willemstad zich aan beide zijden van de Sint-Annabaai tot een levendig handelscentrum en retraits haven met een heterogene bevolking. Eind 1635 waren er op Curaçao 50 indianen en ruim 400 Europeanen, waarvan 350 soldaten, enkele tientallen matrozen en 10 militaire en civiele autoriteiten.²⁴ Een eeuw later was het aantal Europeanen meer dan verdriedubbeld.²⁵

Het bestuur lag in handen van de directeur van de WIC. Hij werd bijgestaan door een raad, waarin de commissaris van de *train* en *vivres*, belast met het toezicht op de magazijnen, de kapitein-luitenant van de militie (garnizoen), de commissaris van de slavenhandel en vooraanstaande kolonisten zitting hadden. De elite vormde een kleine groep van elkaar afhankelijke civiele en militaire compagniedienaren, kooplieden en plantage-eigenaren. Onderlinge animositeit verlamde regelmatig het besluitvormingsproces. Dat uitte zich in intriges, achterklap en corruptie.²⁶ De kapitein-luitenant van de militie was de hoogste militaire functie op Curaçao, al berustte het opperbevel over de krijgsmacht officieel bij de directeur.²⁷ De sterkte van het garnizoen verschilde per jaar.²⁸ In 1717 dienden op Curaçao 130 militairen en matrozen, van wie ongeveer de helft in de forten Amsterdam en Beekenburg was gelegerd. Bonaire telde een detachement van veertien soldaten en Aruba negen.²⁹ De WIC rekruteerde in Amsterdam en Middelburg personen voor een periode van drie tot vijf jaar. Sommigen dienden langer.³⁰ Op de officieren na, hadden de rekruten geen militaire ervaring. Het was uitschot, vaak van buitenlandse afkomst. Ziekten en excessen zorgden voor een sterftecijfer van ruim 40%.³¹ De compagniefunctionarissen en manschappen woonden binnen de muren van fort Amsterdam in huizen en barakken. Het hoofdfort herbergde verder magazijnen, een kerk, een school en regenbakken – op het dorstige eiland van strategisch belang.³² In de tweede helft van de achttiende eeuw verhuisden de soldaten naar kazernes in het Nieuwe Waterfort. De gages en rantsoenen voor het garnizoen vormden een hoge kostenpost voor de compagnie.³³ Defensie-uitgaven werden betaald uit de importbelastingen en een hoofdelijke taks voor slaven en kolonisten.³⁴ De accijns op 'natte waren' genereerde veel inkomsten: krijgsvolk dat zijn soldij verbraste in de lokale kroegen spekte de compagnekas.³⁵ Naast het garnizoen dienden vrije mannelijke burgers in



Kielhalen aan boord van het oorlogsschip De Eendracht. De rode vlag duidt op het uitvoeren van een vonnis. Tekening opgenomen in het journaal van J. Veltkamp, opperheermeester en geneesheer bij 's lands vloot, circa 1760. (Nederlands Scheepvaartmuseum Amsterdam)

de burgerwacht. Deze vorm van dienstplicht was toentertijd gebruikelijk in de Republiek. Om de sterkte op te voeren, gold die verplichting ook voor vrijgelaten slaven, al dienden zij wel in aparte korpsen van vrije negers en mulatten. Enerzijds was dit een blijk van emancipatie. Anderzijds moesten zij zo de koloniale orde en de bijbehorende maatschappelijke ongelijkheid verdedigen.³⁶ Als hoogste autoriteit van de WIC liet de directeur zijn gezag gelden over het WIC-garnizoen, de burgerij en de (kaper)kapiteins. Voor de officieren en schepelingen van 's lands oorlogsschepen lag dat anders. Zij waren passanten, die tijdelijk op de rede aan boord verbleven en onder jurisdictie van de scheepskrijgsraad vielen. De komst van

Gezicht op de Sint-Annabaai en Willemstad, met op de voorgrond Nederlandse en Britse schepen. Aquarel, anoniem, 1780. [Nederlands Scheepvaartmuseum Amsterdam]



de staatsschepen zorgde direct voor een competentiestrijd tussen de commandant en de directeur over het ceremonieel bij aankomst en vertrek, de wederzijdse bevoegdheden bij inspecties, rechtspraak en het doen van kruistochten buitengaats.³⁷ Marineofficiëren – vertegenwoordigers van de staat – achtten zich superieur aan de compagniedienaren. In 1740 werd een compromis gevonden, maar ergernissen, oplopend tot regelrechte ruzies, bleven de kop op steken.³⁸

De oorlogsschepen in de West waren veroordeeld tot konvoiering van koopvaarders door de Monapassage, de zeestraat tussen de Dominicaanse Republiek en Puerto Rico. Alleen in oorlogstijd hadden zij ook een verdedigingstaak. Meestal lagen zij in de Sint-Annabaai geankerd wegens scheepsreparaties en ziekte van de bemanning. Vlektyfus, malaria en gele koorts maakten veel slachtoffers. In 1737 verloor Schrijver vijftig à zestig opvarenden op een bemanning van driehonderd, zodat hij tijdelijk 'zwarten' moest aanmonsteren.³⁹ Leden van de état-major waren geziene gasten op feesten en partijen, waar som-

mige hun echtgenotes vonden.⁴⁰ Schepelingen mochten zich daarentegen reglementair 's avonds niet aan de wal vertonen.⁴¹

Tot slot

In 1791 werd de failliete WIC opgeheven en nam de Republiek haar koloniën over. Na de Bataafse omwenteling in 1795 moest het regiem van de stadhouder plaatsmaken voor een pro-Frans bestuur. De revolutionaire wind stak ook haar kop in de Cariben. Een slavenopstand onder leiding van Tula werd in 1795 met moeite neergeslagen door garnizoenen, vloot en burgerwacht. Daarna werden de West-Indische koloniën een speelbal van Frankrijk en Groot-Brittannië. Groot-Brittannië kreeg de zes eilanden uiteindelijk in 1810 alle in bezit, maar gaf ze in 1815 uit machtspolitieke overwegingen terug aan Nederland.

Dr. Mevrouw Anita van Dissel is senior medewerker bij het Nederlands Instituut voor Militair Historie.

Noten

- ¹ Met medewerking van en dank aan prof.dr. Petra M.H. Groen.
- ² J.H.J. Hamelberg, 'De Nederlanders op de West-Indische eilanden', Bijdragen tot de jaarverslagen van het geschied-, taal-, land- en volkenkundig genootschap der Nederlandsche Antillen (1901) 21.
- ³ Ibidem, 37.
- ⁴ H.J. den Heijer, *De geschiedenis van de WIC* (Zutphen 2002) 91. In 1683 kwamen Sint-Eustatius en Saba onder beheer van de WIC, in 1703 Sint-Maarten.
- ⁵ Hamelberg, 'Nederlanders' (1903), 10. De Zeeuwen noemden het eiland ook Nieuw-Zeeland.
- ⁶ J.I. Israel, Nederland als centrum van de wereldhandel: 1585-1740 (Franeker 1991) 178.
- ⁷ W. Klooster, W., 'Curaçao and the Caribbean Transit Trade', in: J. Postma en V. Enthoven (eds.), *Riches from Atlantic Commerce: Dutch Transatlantic Trade and Shipping 1585-1817* (Leiden 2003) 205.
- ⁸ S. Hornstein, 'The English navy and the Defense of American Trade in the Late Seventeenth Century', in: C.G. Reynolds (ed.), *Global Crossroads and the American Seas* (Missoula 1988) 105.
- ⁹ L. Dalhuisen, e.a. (red.), *Geschiedenis van de Antillen* (Zutphen 2009) 78.
- ¹⁰ Nationaal Archief Den Haag (NA), Tweede West-Indische Compagnie (1624) 1674-1791 (1800) (1.05.01.02; WIC II), inv.nr. 255, staat en inventaris van Sint-Eustatius, 29 juni 1789 en van Sint-Maarten 1791.
- ¹¹ P. de Bode, 'Wij kon geen andere gelegenheid onder gelijde van 't convoy vinden'. De handelsvloot van Sint-Eustatius gekaapt' in: E. van der Doe e.a. (red.), *De smeekbede van een oude slavin en andere verhalen uit de West*. Sailing letters journal II (Zutphen 2009) 95.
- ¹² W.R. Menkman, *De Nederlanders in het Caribisch zeegebied*, waarin vervat de geschiedenis van de Nederlandse Antillen (Amsterdam 1942) 90.
- ¹³ L. van Duinkerken-Louwerier, *Franse kapers op West-Indische kusten*. De expeditie van Jacques Cassard naar de Nederlandse koloniën in West-Indië 1712-1713 (Doctoraalscriptie Leiden 2007, 12).
- ¹⁴ Ibidem, 51.
- ¹⁵ De redoutes in de buitenbaaien waren vaak de verantwoordelijkheid van de lokale bewoners.
- ¹⁶ Van Duinkerken, *Franse kapers*, 58.
- ¹⁷ In 1706, 1707 en 1709. NA, WIC II, inv.nr. 243.
- ¹⁸ NA, Stadhoudelijke secretarie, inv.nr. 1257, memorie Schrijver, 1 mei 1750.
- ¹⁹ NA, WIC II, inv.nr. 243, diverse brieven en rapporten.
- ²⁰ Ozinga, *Monumenten Curaçao*, 26-39.
- ²¹ NA, Stadhoudelijke secretarie 1600-1795 (1.01.50), inv.nr. 1284, de staat der troepen in West-Indië, 1792.
- ²² M.D. Ozinga, *De monumenten van Curaçao in woord en beeld* (Den Haag 1959) 31.
- ²³ Ibidem, 34-36. Zie het overzichtsrapport van adviseur Van

Burmania in NA, Stadhoudelijke secretarie, inv.nr. 1340, rapport rakende de versterking van Curaçao, 14 november 1751.

- ²⁴ Plannen en discussies in: Ozinga, *Monumenten Curaçao*, 19-43. De omvang van het garnizoen in: NA, Stadhoudelijke secretarie, inv.nr. 1284, de staat der troepen in WI, 1792.
- ²⁵ J.F. van Dulm, *De Nederlandse zeemacht in de Kralzee* (Den Haag 1964) 31-32.
- ²⁶ H. Jordaen, 'The Curaçao slave market; from asiento trade to free trade 1700-1730', in: J. Postma en V. Enthoven (eds.), *Riches from Atlantic Commerce: Dutch Transatlantic Trade and Shipping 1585-1817* (Leiden 2003) 220 geeft een indicatie. In 1715 woonden er 850 blanken in Willemstad; in 1719 bijna 2100 slaven. Daar kwam de groeiende groep vrije burgers nog bij. Dalhuisen, *Antillen*, 73.
- ²⁷ Zoals in 1710 en 1737: M. Nederlof, M., *Eerlijkman 1680-1713 in dienst van het Staatse leger en de West-Indische Compagnie* (Curaçao 2008) en NA, WIC II, inv.nr. 243, extracten van diverse brieven.
- ²⁸ Nederlof, *Eerlijkman*, 20.
- ²⁹ Van Walbeek achtte vijfhonderd soldaten nodig, onder wie goed bewapende ruiters om landingen in de buitenbaaien te beletten. De Staten-Generaal dachten in 1792 aan 306 man infanterie en 101 man artillerie.
- ³⁰ NA, WIC II, inv.nr. 206 folio 394, lijst van compagnieofficiëren en andere bedienden, 30 juni 1717.
- ³¹ NA, WIC II, inv.nr. 1197, garnizoen Sint-Eustatius: in 1747 diende de oudste militair vanaf 1738.
- ³² Tussen 1702 en 1744 lag het sterftecijfer op 43%: V. Enthoven, 'Onder de wapenen: burgersoldaten in de Atlantische wereld', *Leidschrift* 22 (2007) 2, 24-25.
- ³³ B.R., Buddingh', *Van Punt en Snoa: ontstaan en groei van Willemstad, Curaçao vanaf 1634, de Willemstad tussen 1700 en 1732 en de bouwgeschiedenis van de synagoge Mikvé Israël-Emanuel 1730-1732* (Den Bosch 1994) 41-42.
- ³⁴ NA, WIC II, inv.nr. 258, soldijboek 1789. Een soldaat verdiende acht gulden per maand. Zijn rantsoen bestond uit Hollandse spek, gort, bonen, rogge en brood.
- ³⁵ Den Heijer, *Geschiedenis WIC*, 106.
- ³⁶ NA, WIC II, inv.nr. 208, lijst van [41] kroegen, 1723.
- ³⁷ Enthoven, 'Onder de wapenen', 15-16, 22, 27, 36-37, 40. De korpse vrije zwarten en mulatten stonden wel onder gezag van de commandant van de blanke burgerwacht: Hamelberg, *Nederlanders*, 157. Zie ook J. Hartog, *Tula. Verlangen naar vrijheid* (Aruba 1973).
- ³⁸ J.R. Bruijn, *Varend verleden*. De Nederlandse oorlogsvloot in de zeventiende en achttiende eeuw (Amsterdam 1998) 190.
- ³⁹ NA, WIC II, inv.nr. 243, besluit 9 februari 1740.
- ⁴⁰ NA, Stadhoudelijke secretarie, inv.nr. 1257, memorie van Schrijver, 1 mei 1750.
- ⁴¹ Bruijn, *Varend verleden*, 232; J.R. Bruijn, 'Protection of Dutch shipping: the beginning of Dutch naval presence in the Caribbean, 1737-c.1775', in: C.G. Reynolds (ed.), *Global Crossroads and the American Seas* (Missoula 1988) 129.
- ⁴² Hamelberg, *Nederlanders*, 162.

30 DE MARINEFAMILIE

In dit speciale West-nummer staan drie leden uit een familie centraal voor wie Curaçao niet uit het leven weg te denken is: vader Kees Breed, schoonzoon Ed Schelkers en dochter Esther Schelkers-Breed.

alle foto's collectie Breed

Naam	: C. (Kees) W.M. Breed, geboren 6 mei 1941 te Batavia
In dienst	: september 1960
Datum LOM	: 1 januari 1996
Laatste rang en functie	: CDRA, Inspecteur Onderwijs Zeemacht (IOZ) / Sous Chef Personeels Voorziening en Logistiek (SCPL)



Vanwaar uw keuze voor de KM?

'Mijn vader werkte bij de Gouvernements Marine in Indië en ons gezin woonde destijds altijd in de directe omgeving van de zee. Dat aspect en het feit dat de krijgsmacht mij aantrok hebben een belangrijke rol gespeeld.'

Wat staat u het meest bij uit uw KIM periode?

'Tijdens mijn opleiding daar heb ik met name aan de twee bootjesreizen heel plezierige herinneringen. Ik had een klein zeediensjaar waardoor een aantal "tarissen" mee mocht met de Urania. Wel voelde ik mij in die jaren erg opgesloten maar dat werd goed opgevangen door een uitstekend permisadres waar ik altijd terecht kon.'

Welke plaatsingen heeft u meegemaakt?

'Na het KIM (1963) werd ik geplaatst bij de mijnendienst om na ruim een jaar aan boord van de ZEPROV een

Ook Kees is in 1963 beëdigd.

prachtige reis naar de Antillen en Rio de Janeiro te maken. De Koningin en Prins brachten een bezoek aan de Antillen en dat moest in die tijd nog starten vanaf een Nederlandse oorlogsbodem. De Prins hield van rijsttafel en de beste majoor-kok werd dus aan boord geplaatst. Het Koninklijk gezelschap had ook een kapster mee; het schip sprak voortdurend over 'een vrouw aan boord' en een betrouwbare marinier werd 's nachts voor haar hut op wacht gezet.

Een tweede plaatsing bij de mijnendienst werd in 1969 gevolgd door een vaarperiode aan boord van Hr.Ms. Rotterdam naar (wederom) de Antillen. Echtgenote, zoon(tje) en dochter(tje) vlogen voor 6 maanden over naar de West. Toen is onze liefde voor "De West" ontstaan.

Na 3 jaren als plaatsingsofficier bij CZMNED begon in 1973 mijn Haagse periode met een plaatsing bij bureau Rechtstoestand. Vijf jaar later volgde een indrukwekkende reis naar Indonesië en Australië aan boord van Hr.Ms. Tromp. Wij zouden tijdens die reis een kleine drie weken onafgebroken op zee zijn en Den Haag had besloten dat de Tromp zich uitstekend leende om in die weken een proef met bloeddrukverlagende Becel te laten doen. Bakken, braden, frituren, koken, stomen; alles moest in Becel. De proef is uiteindelijk volledig mislukt want de bemanning had in Australië vele kilo's cashewnoten ingeslagen.



Kees geniet nog steeds.

In mei 1986 werd ik belast met de functie van Hoofd Rechtstoestand bij DPKM; de meest veeleisende en mooiste plaatsing uit mijn loopbaan. De Marine mocht in die tijd nog over zijn eigen arbeidsvoorwaarden met de bonden onderhandelen en van dat overleg maar ook van dat met de andere krijgsmacht delen heb ik vijf jaar intensief genoten.

Na een jaar chef kabinet van de bevelhebber te zijn geweest werd ik tenslotte belast met de functie van IOZ en SCPL.

Was u veel van huis en hoe werd dat thuis ervaren?

'Ik ben met slechts 3 varende plaatsingen betrekkelijk weinig van huis geweest. Echter, ook mij overkwam het dat ik niet aanwezig kon zijn bij de geboorte van ons oudste kind. Wij zaten juist op dat moment in een oefening en was er radiostilte. Vier dagen na de geboorte - maar dat wist ik op dat moment nog niet - belde ik via radio Scheveningen naar mijn echtgenote. De verbinding was heel slecht en het antwoord op mijn vraag "wat het was geworden" kon ik niet verstaan. De telefoniste sprong bij "meneer het is een zoon en moeder en zoon maken het goed".

Mijn echtgenote en kinderen hebben mijn afwezigheid altijd heel goed opgepakt. Wel hebben wij er steeds voor gekozen om de onderlinge scheiding zo kort mogelijk te houden door het gezin of mijn echtgenote mij zo spoedig mogelijk te laten volgen of nareizen.

Begin jaren '80 volgde wederom een functie als plaatsingsofficier, maar deze keer voor officieren en wel bij de Vlag Officier Personeel op het Lange Voorhout. Daarna mocht ik mij zelf in 1983 voor drie jaar in de NA plaatsen. Wij hebben daar als gezin een fijne tijd gehad mede omdat onder de leiding van de toenmalige CZMNA, commandeur Schelkers, een hechte samenwerking binnen zijn staf groeide.

Na mijn LOM vertrok ik in 1996 weer naar de Antillen om daar voor 4 jaar te worden belast met de (burger)functie van Vertegenwoordiger van Nederland. Leefden wij tijdens onze vorige marine-uitzending in de veilige beslotenheid van het marinemilieu, hier kwam ik terecht in het spanningsveld tussen de Nederlandse en Antilliaanse politiek. Ik heb toen veel geleerd van de regelmatige bezoeken aan alle eilanden en de gesprekken die ik daar had met de gezaghebbers en gedeputeerden. Reeds toen werd goed voelbaar dat zowel Curaçao als Sint Maarten streefden naar een "status aparte" - net als Aruba - maar wel heel duidelijk binnen het Koninkrijk.'

Wat vindt u van de KM anno 2010?

'Ik ben te lang uit de Marine om nog een goed gefundeerde mening te kunnen hebben. Wel was en ben ik een groot voorstander van een intensieve samenwerking met de andere krijgsmacht delen. Overigens denk ik dat de enthousiaste en gemotiveerde vrouwen en mannen in de huidige Marine niet veel verschillen van mijn generatie.

wanneer ik het nog een keer kon overdoen zou ik weer voor de Marine kiezen

Wanneer ik het nog een keer kon overdoen zou ik weer voor de Marine kiezen; geen dag ben ik met tegenzin naar mijn werk gegaan; ik heb er van genoten. In mijn adviezen over een toekomstige werkkring heeft deze opstelling altijd doorgeklonken.' ➔

Weggeven en toch verbonden blijven.



32 DE MARINEFAMILIE

Familie Breed

Naam**: mr. E. (Ed) P.J. Schelkers en mr. drs. E. (Esther) M. Schelkers-Breed****In dienst****: Ed is in 15 augustus 1984 opgekomen. Esther is in mei 1993 gaan werken bij de KM als Burgerambtenaar.****Huidige rang/functie****: Ed is hoofd juridische zaken bij CZSK in de rang van KTZA. Esther is Directeur personeel en organisatie van de Bestuursstaf (BS) van het Ministerie van Defensie.**

Ed Schelkers

Wat waren jullie overwegingen om voor de KM te kiezen?

Ed: 'Ik kom uit een marinefamilie. Zowel mijn vader, stiefvader als stiefmoeder zaten in de Marine. Voor mijn gevoel heeft mijn jeugd dus echt in het teken gestaan van de KM. Zeker toen mijn vader, met zijn gezin, als CZMNA was geplaatst op Curaçao. Ik deed daar toen eind-examen. Als kind van een marineman op de Antillen, maakte de Marine onderdeel uit van mijn dagelijks leven. Zo keken we vaak film op vrijdagavond op de Marinebasis Parera en zwommen we op het Marinewatersportcentrum Brakkeput. Mijn jeugd heeft er daarom zeker voor gezorgd dat ik eigenlijk maar 1 ding wilde en dat was naar de Marine.'

Esther: 'Net als Ed kom ik uit een marinefamilie. Mijn vader was marineofficier en altijd erg enthousiast over zijn werk. Toen hij was geplaatst op Curaçao, maakte ook bij mij de Marine onderdeel uit van het dagelijks leven van ons gezin. We gingen surfen bij het Brakkeput en ontmoetten kinderen van andere marinevaders. Zo hebben Ed en ik elkaar ook leren kennen.

Hoewel ik, gelet op mijn jeugd, de Marine altijd een warm hart heb toegedragen was de keus om naar de Marine te gaan niet vanzelfsprekend. Ik ben, na mijn eindexamen op Curaçao, een jaar gaan studeren in

Amerika en daarna rechten gaan studeren in Leiden. Toen ik na mijn studie een baan zocht als jurist, kwam de Marine weer in beeld. Mijn vader attendeerde mij op een juridische beleidsfunctie bij de afdeling rechtstoestand bij DPKM.'

Wat is het meest van de opleiding op het KIM bijgebleven?

Ed: 'De beginperiode op het KIM was niet eenvoudig. Een forse blessure aan mijn knieën maakte een einde aan mijn ambitie om officier bij het Korps mariniers te worden. Ik werd van adelborst van de mariniers, adelborst van administratie. Ik heb goede herinneringen aan de zgn. jaarwedstrijden en de C&A wedstrijden. De saamhorigheid en gezelligheid binnen het Korps adelborsten, zeker op zulke momenten, was altijd groot en staat me nog altijd bij.'

Welke plaatsingen hebben jullie tot nu toe gehad?

Ed: 'Voor mijn praktische bedrijfsintroductie werd ik geplaatst op Hr.Ms. Bloys van Treslong. Dit schip was stationsschip in de West. Dit betekende dat ik op Curaçao op de Rimasteiger voor het schip ben beëdigd. Esther was erbij. Daarnaast heb ik diverse operationele plaatsingen gehad op onder meer Hr.Ms. Abraham van der Hulst en Hr.Ms. De Zeven Provinciën. Ook heb ik een aantal juridische functies vervuld, zoals griffier bij de Militaire kamer in Arnhem, docent op het KIM en legal advisor bij de contingents commandant in Afghanistan'.

Esther: 'Zoals ik al aangaf, ben ik begonnen als beleidsmedewerker bij de afdeling rechtstoestand van DPKM. Hier kreeg ik uiteenlopende klussen. Het meest is mij bijgebleven de totstandbrenging van de rechtspositie van het kustwachtpersoneel van de toen net opgerichte Kustwacht voor de Nederlandse Antillen en Aruba. Deze werkzaamheden hebben me vele malen naar de Nederlandse Antillen en Aruba gebracht waarvan 1 periode van 3 maanden. Ik had natuurlijk grote affiniteit met deze eilanden. Hierna heb ik een aantal jaren gewerkt bij de Directie Juridische zaken van het ministerie van Defensie. Van daaruit keerde ik weer terug bij de afdeling rechtstoestand van de KM als Hoofd bureau administratief recht en ambtenarenzaken. Ed was inmiddels ook werkzaam bij de afdeling rechtstoestand. Alleen hierom al maakte dat een bijzondere tijd. Hierna ben ik een andere richting op gegaan. Ik kwam terecht bij de Directie materieel KM, als contractmanager/bureauhoofd bij diverse materiële projecten zoals de verwerving van de nieuwe Urania en het militaire satelliet communicatieproject. In die tijd kreeg Defensie te maken met het

nieuwe besturingsmodel en ging de DMKM op in de Directie Materieel Organisatie (DMO). Hiermee heb ik, achteraf gezien, afscheid genomen van mijn tijd bij de KM. Ik werd persoonlijk adviseur van de toenmalige project directeur generaal van de DMO. Drie jaar geleden kreeg ik de kans terug te keren binnen het rechtspositionele c.q. personele werkveld als directeur personeel en organisatie bij de BS.'

Zijn jullie veel van huis geweest voor het werk?

Ed: 'Voor een officier van administratie ben ik relatief veel op reis geweest. Ik ben met de diverse schepen toch een viertal keer weg geweest voor periodes tussen de 4 en 6 maanden. Daarnaast heb ik ruim 4 maanden in Afghanistan doorgebracht.'

Esther: 'Het is voor een burgermedewerker toch anders dan voor een militair. Niettemin mocht ik voor mijn werk vele malen naar de NA en Aruba reizen en soms voor langere tijd. Als contractmanager heb ik ook een aantal mooie dienstreizen mogen maken. In mijn huidige functie ben ik erg "inhuizig". Dat bevalt me overigens, zeker met kinderen en een man die niet altijd thuis is, prima.'

Welke invloed heeft het van huis zijn (gehad) op het gezinsleven?

Ed: 'Van mijn vaarperiodes heb ik genoten. Toen we kinderen kregen werd het wel lastiger. Ik was gelukkig wel bij de geboorte van mijn kinderen. Zeker als je alle twee werkt, moet je samen kunnen staan achter de varende plaatsingen. In die periodes komen veel zorgtaken neer op de schouders van Esther. Aan de andere kant denk ik dat we, als we wel samen zijn, "het gezin" ook echt samen doen. De komende 3 jaar word ik boordplaatser in Den Helder. Dat wordt weer een spannende tijd voor ons gezin. We kunnen altijd terecht bij onze wederzijdse ouders. Zij begrijpen als geen ander de mooie maar ook lastige dingen die het werken bij de KM met zich meebrengt.'

Welke plaatsing is tot nu toe het meest bijzonder geweest?

Ed: 'Mijn uitzending met Hr.Ms. De Zeven Provinciën naar de Arabische zee en de kust van Somalië en mijn periode in Afghanistan.'

Esther: 'Ik denk met veel goede herinneringen terug aan mijn eerste jaren bij de KM, bij de afdeling rechtstoestand. Er was, nota bene gewoon "aan de wal in Den Haag", sprake van een grote saamhorigheid. We waren met veel jonge mensen, militairen en burgers en we hadden allemaal het gevoel dat onze bijdrage aan de Marine, de Marine mede vormde. Maar ook mijn huidige functie als directeur personeel en organisatie van de BS is prachtig.'

Wat betekent 'De West' voor jullie?

Ed: 'Veel. Ik was 21 toen ik op Curaçao eindexamen deed. Ik heb er gewoond, ben er verliefd geworden, ben er beëdigd en ben er vele malen terug geweest. Met het stations-



Esther Schelkers-Breed

schip, maar ook later ben ik er met Esther en onze zoon geweest toen wij mijn schoonouders daar bezochten. Jammer genoeg is een eigen plaatsing met het gezin er nooit van gekomen. De Antillen hebben tot op zekere hoogte gelegen aan de basis van mijn huidige leven.'

Esther: 'De West zit in mijn hart. Hoewel ik er maar 2 jaar heb

gewoond, heb ik er eindexamen gedaan, ben ik daar jong geweest en heb ik Ed daar leren kennen. Ik heb er met hem merengue gedanst onder de sterrenhemel tijdens feesten op Suffisant. Daarna heb ik nauw mogen samenwerken met collega's van de Antilliaanse en Arubaanse overheid tijdens de oprichting van de Kustwacht voor de NA en Aruba. De West heeft een grote invloed gehad op mijn leven. Het zijn prachtige, gecompliceerde eilanden.'

Wat vinden jullie van de huidige Marine?

Ed: 'De Marine is nog altijd een mooie organisatie, die ondanks alle bezuinigingen, nog steeds in staat is om haar taken professioneel uit te voeren. Personeel is buitengewoon betrokken. De komende jaren echter, zullen de bezuinigingen die ons te wachten staan, nog veel van ons vergen.'

Esther: 'Inmiddels denk ik minder in Marine en meer in Defensie. Ik vind Defensie, zeker ook door haar diversiteit, nog steeds een fijne organisatie om voor te werken. Een grote organisatie die kleiner zal worden. Daar maak ik me best zorgen over. Wat zal het betekenen voor de organisatie en haar mensen? Daar ga ik me de komende jaren, in mijn huidige functie, nog veel mee bezighouden.'

Jullie beider vaders zijn marineofficier geweest. Hebben zij invloed gehad op jullie keuze om naar de Marine te gaan?

Ed: 'Dat mijn vader marineofficier was heeft me wel degelijk beïnvloed, maar hij heeft mij zeker niet gestimuleerd om naar de Marine te gaan. Wat dat betreft was het een geheel eigen keuze.'

Esther: 'Mijn vader is zeker mede bepalend geweest voor mijn stap om, na mijn studie rechten, burgerambtenaar te worden bij de Marine. Volgens mij is hij nog steeds best trots dat ik bij de Marine heb gewerkt en dat nu voortzet bij de BS.'

Vormt de familie Schelkers-Breed een echte marinefamilie?

Esther en Ed: 'Ja, dat zijn we toch wel. De Marine was en is een belangrijk deel van ons leven.'



34 KVMOZAKEN

Maritiem evenement 2010

Op 8 september jl. vond het Maritiem Evenement 2010 voor de Regio Midden plaats. Als locaties voor dit evenement was dit keer gekozen voor kasteel Middachten in De Steeg en het Koninklijk Tehuis voor Oud-Militairen en Museum Bronbeek te Arnhem (KTOMM Bronbeek). Ongeveer 110 postactieve KVMO-leden en hun partner namen aan dit evenement deel.

Het weer was helaas niet helemaal wat we ervan hadden gehoopt. Dat had zijn weerslag op de uitvoering van een deel van het programma.

Vanuit het Koetshuis begonnen onder leiding van gidsen de rondleidingen door het aloude kasteel, waarvan al in 1190 melding werd gemaakt. Na een plundering door terugtrekkende Franse troepen in 1672 werd het kasteel gerestaureerd en enkele malen uitgebreid en aangepast. Zo werd de oorspronkelijke binnenplaats omgetoverd in een schitterende trappenhal met een soort lantaarn als dak. Naast de prachtige architectuur van het kasteel waren er de mooie meubels, schilderijen en serviezen in

de diverse kamers en zalen, zoals de eetkamer, de groene zaal, de grote zaal en de blauwe kamer. De gidsen verhaalden ons ook over de heren van Middachten, waarbij met name de periode van Koning-Stadhouder Willem III aan de orde kwam. De toenmalige Heer van Middachten Godard van Reede vocht

toen aan diens zijde in Engeland en Ierland tegen Koning James II en werd de eerste graaf van Athlone.

Voor of na de rondleiding door het kasteel bestond de mogelijkheid om in de schitterende tuin te wandelen of in de Oranjerie te blijven en met oud-collega's (bij) te praten. Zij die tussen de buitjes door de tuin bezichtigd hebben, hebben kunnen genieten van een tuin die deels het karakter heeft van een formele tuin en deels een Engelse landschapstuin.

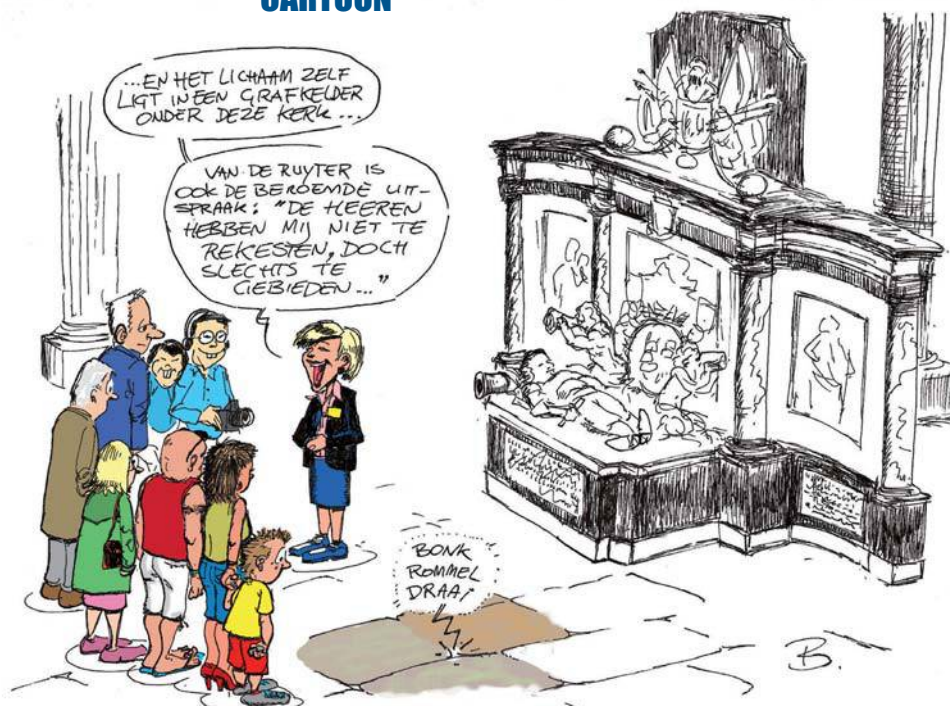
Rond half een vertrok eenieder richting Arnhem, naar het op het landgoed Bronbeek gelegen restaurant Kumpulan. Iedereen wist tijdig het restaurant te vinden en begon het geanimeerde aperitief. De voorzitter van het hoofdbestuur, Rob Hunnago, heette allen welkom op deze dag en nodigde hen vervolgens uit tot het nuttigen van het heerlijke Indische buffet.

Na de lunch volgde een presentatie van het hoofd van het Maritime Warfare Centre (voorheen ANTAC) van het Commando Zeestrijdkrachten, kapitein ter zee drs. Ed Veen. Hij verzorgde een boeiend betoog over de actuele situatie waarin de KM zich bevindt en over de wijze waarop binnen de huidige defensieorganisatie de planning en realisatie voor de toekomstige CZSK-organisatie en haar eenheden vorm moeten krijgen.

Ten slotte volgde nog een kopje koffie met een stuk spekkoek en werd een mooie film vertoond over het KTOMM Bronbeek. Oud-schepelingen van de KM vormen een (in grootte inmiddels tweede) deel van de bevolking van dit schitterende tehuis en museum. Tijdens en na de film bestond de gelegenheid om op individuele basis het museum en de tuin te bezoeken. Een aantal deelnemers heeft daarvan ook gebruik gemaakt. Velen keerden rond 16.00 uur huiswaarts. We mogen terugkijken op een geslaagde dag, met een aardige mix van reünie en kunst en cultuur. Foto's van deze dag zijn te zien op www.KVMO.nl onder KVMO-evenementen.



CARTOON



Het hoofdbestuur van de KVMO heeft de droeve plicht u in kennis te stellen van het overlijden van:

LTKOLMARN b.d. H. van Haelen († april 2010)
 LTZ1 b.d. H. van Rossem († 8 juni 2010)
 LTZA 2 KMR J.W. van Doorn († 7 juli 2010)
 KLTZT b.d. Drs. A.H.F. Braam († 26 juli 2010)
 Mevrouw A. Meesters-Swinkels († 10 augustus 2010)
 LTZE 2 OC b.d. W. Zwart († 11 augustus 2010)

KLTZA b.d. G.J. van den Bosch († 12 augustus 2010)
 LTZVK 2 OC b.d. J.H. Sporken († 15 augustus 2010)
 KTZ b.d. S.C. Gooszen († 22 augustus 2010)
 KTZT b.d. P.J. v.d. Willigen Gatsonides

XXXXX

XXXXXX

Wij betuigen de nabestaanden onze deelneming en wensen hen veel sterkte toe.**Regio-activiteiten 2010****Regio Noord**

11 oktober	19.30 uur	KIM-KVMO concert
	Locatie	Zaaltje KIM (zie www.kvmo.nl/evenementen)
26 oktober	17.00 uur	Workshop pensioenen
	Locatie	Grote collegezaal in Enys House KIM
2 november	17.30 uur	Postactieven borrel
	Locatie	Marineclub

Regio Zuid

26 september	13.00 uur	Ontmoetingsborrel/barbecue
	Locatie	De Merelhoeve
20 oktober	14.00 uur	Afdelingsvergadering
	Locatie	Marinekazerne Vliissingen
28 oktober	18.00 uur	Mosselavond
	Locatie	De Merelhoeve
18 november	17.00 uur	Inleiding door Ikol(aat)b.d. Henk Molenkamp
	Onderwerp	Logistiek bij operaties in het buitenland
	Locatie	De Merelhoeve
10 december	18.00 uur	Kerstdiner/dansant
	Locatie	De Merelhoeve

Voor deelname aan deze activiteiten kunt u zich tot 5 dagen voor
aanvang opgeven bij Piet van der Laan tel. 0118-602677 e-mail:
f2hvpvanderla@hetnet.nl

Regio Midden

12 oktober	17.30 uur	Samenkomst met borrel
	Locatie	Frederikkazerne in de Coffeecorner gebouw 35.
9 november	17.30 uur	Samenkomst met borrel
	Locatie	Frederikkazerne in de Coffeecorner gebouw 35.
14 december	17.30 uur	Samenkomst met borrel
	Locatie	Frederikkazerne in de Coffeecorner gebouw 35.

Contributieverhoging per 1 januari 2011

De leden van de KVMO zijn in de Algemene Vergadering d.d. 3 juni 2010 akkoord gegaan met het bestuursvoorstel de contributie met ingang van 1 januari 2011 te verhogen. De contributie wordt voor actief-dienende leden met € 1,00 bruto en voor niet actief-dienende leden met € 0,50 netto per maand verhoogd.

Contributiebedragen per 1 januari 2011:

- Actief-dienende leden € 10,00 (bruto) per maand
- Niet actief-dienende leden € 72,00 per jaar (bij automatische jaarincasso)
- Niet-actief-dienende leden € 75,00 per jaar (bij betaling per acceptgiro)
- Niet actief-dienende leden € 6,50 per maand (bij automatische maandincasso)
- Adelborsten € 0,00 tijdens het eerste jaar van de opleiding, daarna € 10,00 (bruto) per maand

De deadline voor het aanleveren van kopij voor de rubriek
KVMO-zaken voor het november nummer is 20 oktober 2010.

De Koninklijke Vereniging van Marineofficieren**KVMO****Ere-leden:**

KTZT b.d. ir. S.J.J. Hoffmann
 KTZA b.d. drs. G. Brand
 LTZSD 1 b.d. K.G. Spaans
 KOLMARN b.d. A.H.P. Knoppen
 KTZ b.d. L.J.M. Smit
 KTZA b.d. drs. T.G.D. Steenbeek

Hoofdbestuur:

Voorzitter:
 KLTZA R.C. Hunnago
 Vice-voorzitter:
 LNTKOLMARN H.J. Bosch bc
 Secretaris:
 LTZA 2 OC drs. T.R. Timmerman
 Penningmeester:
 KTZA drs. M. Koopman

Namens Regio Noord

LTZE 1 ing. F.J.J. Schoonhoff
 Namens Regio Midden
 KLTZ K.F.J. Henkelman
 Namens Regio Zuid
 Maj (KL) b.d. P. van der Laan
 Namens Werkgroep Postactieven
 KTZA b.d. P.J.G. van Sprang
 Namens Werkgroep KMR's
 LTZA 2 OC KMR mr S. Boeke
 Namens Werkgroep Jongeren
 LTZE 2 OC K.A. Scholte

Regiobesturen:

Noord:
 LTZE 1 ing. F.J.J. Schoonhoff
 LTZE 1 mw. J.S.J. Bisdonk
 LTZVK 2 OC b.d.
 H.T. van Wilgenburg

LTZSD1 b.d. mw. A.L.P. Vrijburg
 LTZE 2 OC dr. ir. W.L. van Norden

Midden:

KLTZ K.F.J. Henkelman
 KTZA b.d. P.J.G. van Sprang
 KLTZE ir. W.W. Schalkoort
 LTZA 2 OC N.H. van de Pol
 LTZE 1 ir. H.J. Jutte

Zuid:

KLTZSD b.d. H. Willems
 Maj KL b.d. P. van der Laan
 LTZA 1 mw. A.S.A. de Vries
 KLTZA b.d. P.A. Brons
 (postactieven)

Caribisch Gebied:
 LNTKOLMARN H.J. Bosch bc
 LTZ 1 drs. F.J. Jansen

Adres secretariaat:
 Wassenaarseweg 2
 2596 CH Den Haag
 T : 070-3839504
 F : 070-3835911
 E : info@kvmo.nl
 W : www.kvmo.nl

De KVMO heeft een samen-
 werkingsverband met
 Onderlinge Bijstand
 (www.onderlingebijstand.nl).
 Voor nadere informatie of
 het verkrijgen van aanvraag-
 formulieren kunt u contact
 opnemen met het secretariaat KVMO.

